

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om domstolspraktik

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att tingsrättslagen, hovrättslagen, lagen om förvaltningsdomstolarna, äktenskapslagen och lagen om rättegång i brottmål ändras.

Syftet är att utvidga domstolspraktikanternas behörighet och förtydliga bestämmelserna som gäller detta. Tjänstebeteckningen för den som utför domstolspraktik ska vara tingsnotarie. Dessutom föreslås att förord-

nandet till tingsnotarie ska utfärdas av tingsrättens lagman i stället för hovrätten.

I propositionen föreslås ytterligare att systemet med domstolspraktik utvidgas till att omfatta hovrätterna och förvaltningsdomstolarna.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1 NULÄGE	4
1.1 Lagstiftning och praxis.....	4
Allmänt om domstolspraktik	4
Notariernas uppgifter.....	4
Ärenden som avgjorts av notarier i tingsrätterna	5
Notariers utbildning.....	6
Vicehäradshövdingstitel	6
Hur ärenden handläggs i hovrätten.....	7
Hur ärenden handläggs i förvaltningsdomstolen	8
1.2 Bedömning av nuläget	9
2 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	10
2.1 Målsättning.....	10
2.2 De viktigaste förslagen.....	11
Praktik i tingsrätten	11
Praktik i hovrätten och förvaltningsdomstolen.....	12
3 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	14
3.1 Ekonomiska konsekvenser	14
3.2 Konsekvenser för organisation och personal	14
3.3 Samhälleliga konsekvenser	14
4 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	15
4.1 Beredningsfaser och beredningsmaterial	15
DETALJMOTIVERING	16
1 LAGFÖRSLAG	16
1.1 Tingsrättslagen	16
1.2 Hovrättslagen	21
1.3 Lagen om förvaltningsdomstolarna.....	23
1.4 Äktenskapslagen	24
1.5 Lagen om rättegång i brottmål	24
2 IKRAFTTRÄDANDE	24
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	24
LAGFÖRSLAG	26
1. Lag om ändring av tingsrättslagen	26
2. Lag om ändring av hovrättslagen	29
3. Lag om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna	30
4. Lag om ändring av 17 a § i äktenskapslagen.....	31
5. Lag om ändring av 5 kap. 8 § i lagen om rättegång i brottmål.....	32
BILAGA 1	33
PARALLELLEXTER	33
1. Lag om ändring av tingsrättslagen	33
2. Lag om ändring av hovrättslagen	38
3. Lag om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna	39
4. Lag om ändring av 17 a § i äktenskapslagen.....	41
5. Lag om ändring av 5 kap. 8 § i lagen om rättegång i brottmål.....	42
BILAGA 2	43
1 MÅL.....	43
1.1 Fortbildning	43
1.2 Arbetskraftsresurs	43
1.3 Rekrytering	43
2 VÄLKOMSTSAMTAL	43

	Lagmannen	43
	Förvaltningschefen/Administrativa avdelningssekreteraren	43
	Domaren som är tutor	43
3	INSKOLNING	44
	3.1 På egen hand	44
	3.2 Äldre tingsnotarie	44
	3.3 Domare som är tutor	44
	3.4 Information om olika ärendegrupper	44
4	VAD SOM INGÅR I PRAKTIKPERIODEN	44
	4.1 Indelningen av praktiken och dess karaktär	44
	4.2 Period 1	45
	4.2.1 Månaderna 1 och 2, beslutsrätt i kansliet	45
	4.2.2 Månaderna 3–6, beslutsrätt i kansliet och i sammanträde	45
	4.3 Period 2	46
	4.3.1 Månaderna 7–12, beslutsrätt i kansliet och i sammanträde	46
5	ANTALET ÄRENDEN OCH MÅL	46
6	UTBILDNING	46
7	UPPFÖLJNING	46
8	AVSLUTANDE SAMTAL	47
	BILAGA 3	48
	1 ARBETSPLATSORIENTERING	48
	2 RÄTTSKIPNING	49
	3 HANDEDNING OCH UTBILDNING	50
	BILAGA 4	51
	1 ARBETSPLATSORIENTERING	51
	2 RÄTTSKIPNING	51
	3 HANDEDNING OCH UTBILDNING	52

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

Allmänt om domstolspraktik

Med domstolspraktik, alltså auskultering, avses en ettårig praktik vid en tingsrätt efter avlagd juris magisterexamen (före den 1 augusti 2005 juris kandidat). Under praktiktiden utför praktikanten notarieuppgifter i tingsrätten. I sin nuvarande form är praktiken en allmänbildande vägledning i tingsrättens verksamhet och vänder sig till alla jurister. Under praktiktiden avgör notarien vissa rättskipningsärenden under eget ansvar.

Bestämmelser om domstolspraktik finns i tingsrättslagen (581/1993) och tingsrättsförordningen (582/1993). De trädde i kraft i samband med underrättsreformen den 1 december 1993. Upplägget av domstolspraktiken sågs över och samordnades i betydande omfattning genom bestämmelserna. I sitt betänkande (LaUB 9/1993 rd) om regeringspropositionen (RP 252/1992 rd) framhöll lagutskottet att det i domstolspraktiken är av största vikt att finna rätt balans mellan unga juristers utbildningsbehov och en effektiv organisation av arbetet i underrätterna.

Domstolspraktiken har långa traditioner i den finländska domstolskulturen. Ursprungligen var syftet att utbilda kompetenta vikarier för häradshövdingarna på landsbygden. I dag har domstolspraktiken i allt större utsträckning fått karaktären av utbildning, även om praktikanternas arbetsinsats fortfarande har stor betydelse för tingsrätterna.

Praktiken kompletterar de teoretiska universitetsstudierna och möjligheten att tillämpa inlärd kunskap i praktiken har intagit en central roll. Domstolspraktiken har ansetts vara en god grundutbildning för domaruppdrag liksom för andra juristyrken. Trots att domstolspraktik inte ingår i de formella behörighetskraven för domartjänster, har det ofta krävs praktik.

Enligt de nuvarande bestämmelserna kan en juris kandidat ges möjlighet att utföra domstolspraktik i en tingsrätt genom att arbe-

ta som notarie under en viss tid. Förordnandet till notarie utfärdas av hovrätten på framställning av lagmannen. Innan praktiken inleds ska juristen avlägga domared eller avge domarförsäkran. Dessutom ska han eller hon anmäla sig som auskultant vid en hovrätt och därefter som praktikant vid en tingsrätt.

Lagmannen vid tingsrätten ska se till att notarien får en allsidig och utvecklande utbildning. Vissa tingsrätter har en auskulteringsplan.

Domstolspraktiken har ansetts ge goda färdigheter i att självständigt fatta beslut. Trots att en betydande del av praktikanterna inte har fortsatt att arbeta inom domstolsväsendet, har förtrogenheten med verksamheten vid tingsrätten och förmågan till processledning varit en fördel i många juristyrken. Domstolspraktiken har bidragit till bättre kännedom om rättsväsendet bland juristerna och haft en positiv effekt på juristetikens utveckling och dessutom underlättat domstolarnas arbete.

Notariernas uppgifter

Enligt 16 § i tingsrättslagen ska notariens uppgifter ordnas så att han eller hon blir förtrogen med tingsrättens verksamhet och erfarenhet av domaruppgifter. Arbetsuppgifterna ska ordnas så att de också i utbildningshänseende är ändamålsenliga och meningsfulla.

I 17 § i tingsrättslagen ingår det bestämmelser om de uppgifter som en lagman får förordna en notarie att utföra. Enligt 18 § 1 mom. i tingsrättsförordningen ska notarierna sätta sig in de uppgifter som utförs i domstolens kansli samt på förordnande av lagmannen behandla och självständigt avgöra mål och ärenden som avses i 17 § i tingsrättslagen. Enligt 18 § 2 mom. i förordningen ska lagmannen se till att notarierna ges handledning och anvisningar, att de övervakas när de utför uppgifterna och att de får en allsidig och utvecklande utbildning. I 3 mom. sägs det hovrätten kan utfärda närmare bestämmelser om innehållet i domstolspraktiken. Enligt 19 § i förordningen kan notarierna dessutom förordnas att bistå domare i olika

uppgifter och utföra andra uppgifter som sköts i kansliet.

Under de två första månaderna har notarien inte rätt att självständigt avgöra mål eller ärenden. Under den tiden kan han eller hon arbeta med kundservice och ta emot handlingar. Dessutom kan notarien bistå domarna exempelvis med att upprätta sammandrag och föra protokoll vid sammanträdena.

Från och med den tredje månaden får lagmannen förordna notarien att förrätta vigslar samt att i tingsrättens kansli handlägga och avgöra sådana mål och ärenden som anges i 17 § 1 mom. 1 punkten i tingsrättslagen. Notarien har således på förordnande av lagmannen självständigt kunnat avgöra inskrivningsärenden, som intecknings- och lagfartsärenden, ansökningsärenden och ostridiga fordringsärenden.

Från och med den femte månaden får notarien enligt 17 § 1 mom. 2 punkten i tingsrättslagen på förordnande av lagmannen fungera som ordförande på tingsrättens sammanträden i ansökningsärenden och enkla tvistemål samt vara ordförande vid sammanträden med en domare och enligt 2 mom. 4 punkten i en nämndemannasammansättning i vissa brottmål. I enskilda brott- eller tvistemål får en notarie således fungera som en sådan ledamot i tingsrätten som avses i 2 kap. 2 och 3 § i rättegångsbalken och som ledamot vid huvudförhandlingar i de fall som avses i 6 kap. 1 § i rättegångsbalken. Dessutom är en notarie behörig att i skriftligt förfarande avgöra sådana brottmål som anges i 5 a kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997). Enligt 17 § 3 mom. i tingsrättslagen får en notarie inte förordnas att ensam eller som ordförande för tingsrätten behandla ett mål som på grund av sin art eller sin omfattning ska anses vara svårt att avgöra.

Man har försökt dela in praktikåret så att notarien får delta i behandlingen av olika ärendegrupper i perioder. Målet är att notarien under året på ett omväxlande och pragmatiskt inriktat sätt får lära känna domstolsarbetet, de rättsliga avgörandena och domarens roll och sätt att tänka. Avgöranderätten i olika mål och ärenden är uppdelad efter praktiktidens längd. När notarierna fått mer vana, tillåts de avgöra mer krävande mål och ärenden. Principen har varit att notarien ges själv-

ständig avgöranderätt i mål och ärenden som är viktiga med tanke på målen för praktiken (RP 252/1992 rd).

Vid behandlingen av regeringens proposition med förslag till lagstiftning om förenhetligande av de allmänna underrätterna (RP 28/1986 rd) ansåg riksdagens lagutskott i sitt betänkande (LaUB 11/1986 rd) att det i domstolspraktiken också bör ingå dömande. Detta förutsätter att notarier ges självständig beslutanderätt i vissa mindre ärenden och tillåts att fungera som ordförande i tingsrätten (RP 252/1992 rd). I sitt betänkande (LaUB 11/2008 rd) om revideringen av bestämmelserna om tingsrätternas sammansättning framhöll lagutskottet dessutom att domstolspraktik är en nödvändig förutsättning för domarkarriär.

Om deras arbetsituation tillåter det följer notarierna under hela praktiktiden sammanträden med olika domare i brott- och tvistemål. De kan också åläggas att göra vissa förberedelser inför sammanträdena och sköta olika uppgifter enligt ordförandes anvisningar. Antalet ärenden som notarierna handlägger och ärendegrupperna varierar mellan tingsrätterna och efter den aktuella arbetsituationen.

Ärenden som avgjorts av notarier i tingsrätterna

År 2006 fanns det 202 notarietjänster, 2007 var de 163 och 2008 var antalet 161. År 2009 utförde 151 personer notarieuppgifter och i år är de 125. Under de senaste åren har produktivitetens krav på personalnedskärningar explicit drabbat notarierna.

Med inskrivningsärenden avses inskrivning av särskilda rättigheter samt intecknings- och lagfartsärenden. Sammanlagt 296 187 sådana ärenden avgjordes 2009. År 2009 avgjorde notarierna cirka tio procent av de inskrivningsärenden som gällde fastigheter och tingsfiskalerna cirka en procent.

Den 1 januari 2010 överfördes inskrivningsärendena till Lantmäteriverket. Syftet med överföringen är bland annat att ge domstolarna bättre möjligheter att koncentrera sig på sin primära verksamhet, rättskipning. Tingsrättens resurser ökade inte till följd av ändringen, eftersom den personal som hand-

lagt inskrivningsärenden flyttade till Lantmäteriverket. Med överföringen minskade antalet notarier samtidigt som strukturen hos notariernas arbetsuppgifter ändras i hög grad.

Antalet tvistemål som kommit in till de allmänna domstolarna har ökat kraftigt sedan 2006. Orsaken är i huvudsak nedgången i ekonomin och de s.k. snabbkrediterna. År 2008 anhängiggjordes 244 086 tvistemål, av vilka cirka 95 procent var summariska. Det var en ökning med 20 procent jämfört med året innan.

År 2009 anhängiggjordes 321 931 tvistemål, av vilka 311 675 mål, dvs. cirka 97 procent var summariska. Andelen anhängiggjorda tvistemål var 32 procent högre än året innan och de summariska ärendena ökade med 34 procent. Målen och ärendena fortsatte alltså att öka i allt snabbare takt. Av de tvistemål där talan hade väckts genom summarisk stämningsansökning, avgjorde notarierna sex procent 2009 och av de omfattande tvistemålen cirka två procent.

Till följd av den ekonomiska krisen ökar åtminstone antalet indrivnings- och konkursärenden, eventuellt också antalet skuldsaneringsärenden som handläggs av notarier vid tingsrätterna. År 2009 lämnades sammanlagt 3 689 skuldsaneringsärenden till tingsrätterna. Av dem avgjordes cirka 24 procent av notarier. Bland övriga ansökningsärenden avgjordes sammanlagt 33 786 mål, och av dem avgjordes cirka 45 procent av notarier.

Bland brottmålen avgjordes sammanlagt 74 756 mål. Sådana mål och ärenden som avses i 5 a kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål har sedan den 1 oktober 2006 kunnat avgöras utan huvudförhandling i skriftligt förfarande, om svaranden samtyckt till det. År 2009 avgjordes sammanlagt 21 319 brottmål i skriftligt förfarande. Andelen mål som avgjorts i skriftligt förfarande var cirka 35 procent av alla brottmål. Av dessa avgjordes cirka 37 procent av notarier.

Tillämpningen av skriftligt förfarande i brottmål varierar stort mellan tingsrätterna. Orsaken är i viss mån skillnader i ärendestrukturen. Vid brottmål lämpar sig skriftligt förfarande vanligen för handläggning av trafikrelaterade brottmål. Därför är andelen trafikbrott av brottmålen avgörande för hur stor del av ärendena som lämpar sig för skriftligt

förfarande. Av alla brottmål ligger såväl andelen trafikrelaterade ärenden som andelen ärenden som avgörs i skriftligt förfarande under medeltalet för hela landet exempelvis vid tingsrätterna i Esbo och Helsingfors.

År 2009 avgjordes sammanlagt 6 671 ärenden av notarier i sammansättningar med en domare och 1 599 ärenden i nämndemanna-sammansättningar. Notarierna stod för cirka 24 procent av de ärendena som avgjorts i nämndemannasammansättningar och för cirka 20 procent av ärendena i sammansättningar med en domare.

Notariers utbildning

Enligt 14 § i tingsrättslagen kan bara den som har avlagt högre högskolexamen i juridik ges rätt att utföra domstolspraktik. Högre högskolexamen är numera juris magisterexamen, som av tradition har varit en bred allmän examen. Den har gett en bra samlad bild av hela rättssystemet och av förhållandet mellan delarna i systemet. I medeltal avläggs juris magisterexamen av 450 personer årligen. De senaste åren har majoriteten av dem som avlagt juris magisterexamen varit kvinnor. Generellt är fortfarande bara 40 procent av medlemmarna i juristkåren kvinnor. Av juristerna är cirka sex procent svenskspråkiga.

Lärande i arbete har varit grunden i notariernas utbildning eftersom det inte har ordnats någon systematisk utbildning för notariuppgifter. Beroende på tingsrätt har notarierna däremot kunnat delta i exempelvis kurser som ordnats i anslutning till domstolarnas kvalitetsprojekt, i tingsrätternas interna utbildningar och i kurser som ordnats av justitieministeriet och juristorganisationer i samband med lagstiftningsreformer.

Vicehäradshövdingstitel

Enligt 20 § 1 mom. i tingsrättsförordningen kan en praktikant som har tjänstgjort som tingsnotarie i ett år och under den tiden skaffat sig sådan erfarenhet av uppgifterna enligt förordningen som kan anses tillräcklig, av hovrätten på ansökan tilldelas vicehäradshövdingstitel. Enligt 2 mom. ska ansökan åtföljas av ett intyg utfärdat av lagmannen över

vilka uppgifter tingsnotarien har utfört och att han eller hon har slutfört alla de uppgifter som anförtrotts honom eller henne. I de flesta fall har notarierna tilldelats vicehäradshövdingstitel.

Hur ärenden handläggs i hovrätten

Som andra rättsinstans är det hovrättens uppgift att utifrån besvär kontrollera att tingsrättens beslut är rätt och att rätta till eventuella fel i beslutet. Hur omfattande förberedelser det krävs och i vilken form beror på målet eller ärendet. Det är en av domarna som bestämmer om de förberedande åtgärderna, exempelvis om huvudförhandling ska ordnas. I förekommande fall tar domaren hjälp av en föredragande. Vid förberedelserna kan domstolen be sökanden komplettera besvären.

I dagsläget beslutar domstolen först om besvären ska tas upp till närmare undersökning (sällningsförfarande). Om kriterierna för sällning inte uppfylls, fortsätter domstolen att utreda och förbereda besvären. Den 1 januari 2011 ersätts sällningsförfarandet med ett system med tillstånd för fortsatt handläggning där tillämpningsområdet är avgränsat. Frågan om fortsatt handläggning kan behandlas efter föredragning eller i ett skriftligt förfarande. Det behövs bara en ledamot för att bevilja tillstånd för fortsatt handläggning, men bara en enig sammansättning med tre ledamöter kan avstyrka tillstånd.

Om det inte krävs tillstånd för fortsatt handläggning eller om tillstånd beviljas, begär domstolen som regel skriftliga svar av motparterna och senast då går målet vidare till föredraganden, förutsatt att den domare som svarar för förberedelserna inte själv övertar målet för föredragning och förberedelse. Under förberedelserna kan hovrätten begära skriftliga utsagor av parterna. Dessutom kan domstolen ordna en förberedelseförhandling dit parterna och deras biträden kallas in för att höras. Vid förhandlingen utreds frågorna muntligt och under fria former, vanligen för huvudförhandlingen. Vidare fattar hovrätten beslut om att ordna huvudförhandling och att eventuellt begära sakkunnigyttranden, lägga fram skriftliga bevis, förrätta syn, vilka parter och vittnen som ska höras

vid huvudförhandlingen och hur de ska höras. I förberedelserna ingår det också att ordna det praktiska kring huvudförhandlingen, exempelvis att avtala om tidpunkten och att kalla in parter och vittnen.

Om det inte behövs någon huvudförhandling, avgörs ärendet efter föredragning. Då lämnar föredraganden tingsrättens beslut, parternas anspråk inklusive motivering, sitt eget förslag till avgörande och i förekommande fall sin promemoria om de juridiska frågorna till de deltagande domarna. Dessutom gör sig åtminstone den domare som ansvarar för förberedelserna förtrogen med akten i målet och kontrollerar att yrkandena och svaren har skrivits in rätt i konceptet, granskar faktauppgifterna i förslaget och försäkras sig om att förslaget är tillräckligt väl förbeträtt för att målet ska kunna avgöras. Därefter samlas domarna och föredragandena till en föredragningsförhandling där föredraganden föredrar målet muntligt och motiverar sitt förslag till avgörande. Domarna diskuterar målet och därefter meddelar alla i tur och ordning sin åsikt. Utifrån anvisningarna rättar föredraganden sitt koncept. Därefter får ledamöterna i sammansättningen ännu en gång kontrollera konceptet och handlingarna. En liggare upprättas över domen och det slutliga beslutet och den ska undertecknas av dem som var med och avgjorde målet. Liggaren verifieras av föredragen. Hovrätten avger sitt beslut i kansliet och exemplar av beslutet skickas till parterna.

Huvudförhandlingen går i stort sett till på samma sätt som i tingsrätten om målet fortfarande är stridigt i hovrätten. Vid huvudförhandlingen ska parterna muntligt lägga fram alla de omständigheter som de vill åberopa eftersom bara de kommer att beaktas i avgörandet. Därefter tar hovrätten upp bevis och förhandlingen avslutas med att parterna ska slutföra sin talan. Direkt efter sammanträdet hålls en beslutsöverläggning och utifrån den skriver den föredragande eller ledamot som är bereddare ett utkast till avgörande inklusive motivering. Tillsammans med handlingarna får ledamöterna i tur och ordning ta del av utkastet på samma sätt som det anges ovan om föredragning av ärenden. Som regel ska hovrätten avkunna sin dom inom 30 dagar ef-

ter avslutad huvudförhandling, om den inte avkunnas efter avslutad beslutsöverläggning.

Föredraganden har tjänsteansvar för det avgörande som fattas efter föredragning av honom eller henne, förutsatt att han eller hon inte har lämnat avvikande mening. Däremot arbetar föredraganden i egenskap av beredare vid huvudförhandlingen och kan då inte lämna avvikande mening som vid föredragning. I hovrätten är föredragandena fiskaler eller assessorer. Enligt 6 § 1 mom. i hovrättslagen är behörighetsvillkoren för tjänster som assessor och fiskal juris kandidatexamen och erfarenhet av domaruppgifter. Det brukar anses att slutförd domstolspraktik som berättigar till vicehäradshövdingstitel är tillräcklig erfarenhet av domaruppgifter. För en tjänst som föredragande krävs det dessutom enligt 2 mom. bland annat utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom hovrättens domkrets, vid enspråkiga hovrätter nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det andra språket och vid tvåspråkiga hovrätter nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

År 2009 avgjorde hovrätter inemot 12 000 mål. Den genomsnittliga handläggningstiden i mål och ärenden som inte sållades var 5,8 månader för föredragning och 9,9 månader för huvudförhandling.

Hur ärenden handläggs i förvaltningsdomstolen

Förvaltningsdomstolarna behandlar besvär över förvaltningsbeslut från olika myndigheter. Dessutom är domstolen första instans i förvaltningstvistemål som gäller offentlig-rättsliga rättsförhållanden och i en del frågor enligt barnskyddslagen.

Till de högre ärendegrupperna hör social- och hälsovård (exempelvis barnskydd, utkomststöd, handikappservice, psykisk ohälsa), markanvändning och byggande, beskattning, kommunala ärenden, utlänningsärenden och miljöskydd. I en del ärendegrupper kan ärendet överklagas till förvaltningsdomstolen först när överklagandet har behandlats i ett internt omprövningsförfarande. I till exempel skattefrågor ska man först begära omprövning hos skatterättelsenämnden och först

därefter kan man överklaga till förvaltningsdomstolen.

Förvaltningsdomstolarna avgör huvudsakligen ärendena skriftligt, men det ordnas också muntliga förhandlingar och förrättas syn. Muntliga förhandlingar förekommer mestadels i barnskydds- och utlänningsärenden och syn brukar förrättas i vatten- och miljöärenden och i markanvändnings- och byggärenden.

Enligt officialprincipen inom processrätten är det förvaltningsdomstolen som ska se till att målet blir utrett och som i förekommande fall ska underrätta parten eller den förvaltningsmyndighet som har fattat beslutet vilka kompletterande uppgifter det behövs. På tjänstens vägnar ska förvaltningsdomstolen skaffa fram information i den omfattning som det är nödvändigt för en jämlik och rättvis handläggning och som målets art kräver. Den muntliga förhandlingen ingår i utredningen av och förberedelserna av målet och dessa faser kan fortsätta efter den muntliga förhandlingen.

I förvaltningsdomstolarna är förvaltningsrättssekreterarna och notarierna föredragande och i allt större omfattning även förvaltningsrättsdomarna. Behörighetsvillkoret för en tjänst som förvaltningsrättssekreterare är juris kandidatexamen och för en tjänst som notarie lämplig högskoleexamen. Föredraganden förbereder ett mål när det har blivit anhängigt i förvaltningsdomstolen. Om besvärsskriften eller ansökningen innehåller brister ska den som överklagar eller sökanden ges möjligheter att komplettera handlingarna. Föredraganden skaffar de skriftliga yttranden eller utredningar av myndigheterna som behövs och ser till att det kommer in bemötanden och genmälen. Det kan också beställas in andra nödvändiga handlingar från myndigheterna, för till exempel skattebesvär personens eller bolagets deklaration för de föregående åren.

Föredraganden upprättar ett förslag till avgörande och i förekommande fall en föredragningspromemoria om de rättsliga frågor som kräver närmare utredning. Förslaget till avgörande är ett utkast till förvaltningsdomstolens beslut och innehåller alla nödvändiga delar. Handlingarna och förslaget granskas av domarna i tur och ordning och därefter

behandlas målet i sammanträde. Föredraganden föredrar målet muntligt och det avgörs efter diskussion. Större ärenden kräver flera sammanträden och kompletterande utredning för fortsatt sammanträde. Avgörandet skrivs ut som ett beslut och det delges parterna för kännedom efter att det har undertecknats.

Normalt är förvaltningsdomstolen beslutsför i en sammansättning med tre ledamöter. Vissa särskilt uppräknade ärenden får avgöras i en sammansättning med en eller två domare. I samtliga fall avgörs ärenden och mål efter föredragning.

År 2009 avgjorde förvaltningsdomstolarna inemot 22 000 ärenden och mål. Den genomsnittliga handläggningstiden var 7,8 månader.

1.2 Bedömning av nuläget

Domstolspraktikanterna har varit en viktig personalresurs som bistått tingsrätterna och domarna. För närvarande består praktikanternas arbetsuppgifter vid tingsrätterna huvudsakligen av att behandla och avgöra summariska ärenden och ansökningsärenden vid tingsrättens kansli eller sammanträden och att bistå domarna före sammanträdena. I brottmål har praktikanterna dessutom varit ordförande vid sammanträden med en domare och i några fall med nämndemansammansättning och avgjort brottmål i skriftligt förfarande i tingsrättens kansli. I underrättsreformen framtogs notarierna dock särskilt svåra fall och deras ursprungliga uppgift att vikariera för ordinarie domare har förlorat sin betydelse.

Gemensamt för notariernas arbetsuppgifter har, oberoende av auskulteringsplats och hur uppgifterna ordnats, varit att notarierna fått skapa sig en bild av olika juridiska problem och lära sig fatta rättsliga beslut och genomföra besluten. Rent allmänt kan man säga att de som inleder sin praktik inte har någon större erfarenhet av rättsliga avgöranden, domstolspraxis och domstolarnas verksamhetsprinciper. Praktiktiden ökar i hög grad notariernas kunskaper och juridiska kompetens. Under studietiden är kontakterna med domstolsväsendet få, och i de obligatoriska studierna ingår inte bevakning av rättegångar i någon större utsträckning. De erfarenheter och kunskaper som domstolspraktiken ger

om domstolsväsendet är i sig viktiga men i sin nuvarande form bara begränsade till verksamheten vid tingsrätterna.

I själva verket ger universitetsutbildningen inte notarierna någon verklig träning för att de ska kunna hantera det juridiska material som handläggningen av ärenden i rättegångar och rättskipning kräver. Utbildningen för grundexamen ger inte nödvändigtvis tillräckliga praktiska färdigheter för uppgifter som gäller lagtillämpning och förmåga att utöva processledning, använda juridisk argumentation och uppfatta den rättsliga problematiken på rätt sätt. Med auskultering har man försökt undanröja denna brist.

När inskrivningsärenden om fastigheter överfördes till Lantmäteriverket den 1 januari 2010 minskade domstolspraktikanternas nuvarande arbetsuppgifter vid tingsrätterna. Enligt en uppskattning från justitieministeriet var 23 notariers årsverken bundna till de överförda fastighetsärendena. Lika många årsverken överfördes således från tingsrätterna till Lantmäteriverket.

Eftersom arbetsuppgifterna har förändrats, är det befogat att utveckla notariernas befogenheter. Tingsrätterna har noterat att de tidsramar som nu reglerar befogenheterna är för snäva och att tiden innan de börjar gälla är för lång. Enligt den nuvarande tingsrättslagen får en notarie under de två första månaderna inte avgöra några ärenden på eget ansvar. Notarien får bara föra protokoll vid tingsrättens sammanträden och underteckna sådana handlingar där utfärdandet inte är förenat med avgöranden. En notarie kan få rätt att avgöra mål och ärenden först när han eller hon har tjänstgjort i två månader. Då kan lagmannen förordna notarien att förrätta vigslar och i kansliet avgöra ansökningsärenden och ostridiga ärenden som gäller fordringar till ett visst belopp, återställande av besittning eller rubbade förhållanden och vräkningar.

En notarie kan efter fyra månader i tjänst på förordnande av lagmannen vara ordförande i tingsrätten vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden och i brottmål, när det för brottet inte föreskrivs strängare straff än fängelse i högst ett år och sex månader, men där bara böter döms ut samt i ärenden som gäller förvandlingsstraff för bö-

ter. Notarien kan också vara ordförande vid skriftliga förfaranden, om inte strängare straff än böter får dömas ut. Dessutom kan en notarie vara ordförande vid förberedelser av och anknytande huvudförhandling i enkla tvistemål som gäller fordringar.

Personer med en juridisk examen är kvalificerade att redan i början av praktiktiden avgöra enklare ärenden utan att det föreligger någon risk. De nuvarande tidsramarna har lett till en viss "tomgång" i början av domstolspraktiken. Ett missförhållande är att lagmannen kan förordna en juridikstuderande som tjänstgör som kanslisekreterare att avgöra vissa ärenden, men efter avlagd examen och inledd auskultering får samma person inte längre avgöra ärendena. Efter att handläggningen av fastighetsärenden överfördes till Lantmäteriverket, har "tomgången" i början av notarieperioden ökat.

Sammanslagningen av tingsrätterna till större enheter kommer sannolikt att ge bättre möjligheter att utveckla praktikanternas uppgifter.

Enligt förarbetena till tingsrättslagen (RP 252/1992) är förordnandet till notarie beroende av prövning och de tider som anges i paragrafen minimitider. Lagmannen brukar utan undantag förordna notarierna till uppgifterna ovan efter två respektive fyra månader från det att domstolspraktiken inleddes.

Enligt de nuvarande bestämmelserna om notariers befogenheter får lagmannen förordna en notarie att vara ordförande i tingsrätten i enskilda tvistemål som gäller fordringar och som till sin art eller omfattning inte anses vara svåra att avgöra. Bestämmelsen har i vissa fall lett till att tingsrättens lagman och hovrätten har bedömt arten eller omfattningen av ett mål på olika sätt. Hovrätten har då på tjänstens vägnar återförvisat målet till tingsrätten med motiveringen att tingsrättens sammansättning inte varit domför. För parterna har detta medfört fördröjningar i behandlingen av ärenden och onödiga kostnader. Ambitionen bör vara att införa bestämmelser om domstolens sammansättning som inte lämnar rum för tolkning på detta sätt.

senare har man för avsikt att utvidga domstolspraktiken också till hovrätterna och förvaltningsdomstolarna. Vid dessa domstolar och även vid exempelvis magistraterna och i

kyrkans tjänst finns det tjänstemän med tjänstebeteckningen notarie. De är inte nödvändigtvis jurister, vilket leder till förvirring kring tjänstebeteckningarna.

För närvarande utfärdas förordnandet till notarie vid en tingsrätt av hovrätten på framställning av lagmannen. Hovrätterna brukar praktiskt taget alltid förordnat den person som lagmannen föreslagit. Därför har ett utnämningförfarande setts som onödigt byråkratiskt, men samtidigt har man framhållit domstolarnas självständighet och resultatansvar. Praxisen strider mot lagen om utnämning av domare, eftersom lagmannen enligt den har rätt att till tingsrätten förordna domare för viss tid för högst ett år. Lagmannen har fått denna rätt efter att tingsrättslagen stiftades. I det sammanhanget sågs inte lagmannens utnämningrätt över i övrigt.

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

2.1 Målsättning

Denna proposition har som mål att avhjälpa de missförhållanden som orsakats av de förändringar och erfarenheter som beskrivs ovan. Det har nu ansetts motiverat att tidigarelägga, förtydliga och i viss mån utvidga domstolspraktikanternas befogenheter. Det föreslås att jurister som utför domstolspraktik får tjänstebeteckningen tingsnotarie. Dessutom föreslås det att tingsrättslagen förtydligas beträffande vissa enskildheter, som utnämningen av tingsnotarier och tingsfiskaler för viss tid.

Målet är att tidigarelägga befogenheterna och ge tingsnotarier rätt att avgöra enklare ärenden genast i början av praktiktiden och svårare ärenden redan två månader efter att praktiken har inletts. Lagmannens förordnande föreslås bli avskaffad i sin helhet i fråga om vissa ärendegrupper och tingsnotarien får avgöranderätt direkt med stöd av lag. Däremot ska lagmannens rätt att förordna tingsnotarien till ordförande eller ledamot i tingsrätten kvarstå i enskilda svårare ärenden.

Beträffande tvistemål och ansökningsärenden är syftet att inte vidga nuvarande praxis.

Utvidgningen av notariens befogenheter i ärenden som behandlas i sammansättningar

med en domare vid brottmål innebär att det högsta straffet höjs från ett år och sex månader till två år. I sådana mål ska tingsnotarien inte heller i fortsättningen kunna utdöma strängare straff än bötesstraff. Ändringen samordnar befogenheter i brottmål oberoende av om målet avgörs vid ett sammanträde eller i skriftligt förfarande.

I detta sammanhang är det inte meningen att utsträcka tingsnotariernas befogenheter till att avgöra ärenden som gäller ordningsböter i de fall då ärendet har hänskjutits till tingsrätten enligt 12 § i lagen om ordningsbotsförfarande. Tingsnotariernas befogenheter kommer att utvidgas på det sätt som beskrivs ovan när de lagar som redan har antagits av riksdagen träder i kraft (lagen om föreläggande av böter och ordningsbot, 754/2010, och lagen om ändring av tingsrättslagen, 777/2010). När de träder i kraft får notarier utdöma böter i en sammansättning med en domare. Lagarna träder i kraft genom en lag som ska stiftas särskilt, sannolikt först 2013 eller 2014. De ändringar som föreslås här i notariernas befogenheter bör beaktas när ikraftträdandebestämmelsen om lag 777/2010 formuleras.

Efter att ha tjänstgjort i två månader behöver notarien fortfarande lagmannens förordnande för att få delta i tingsrättens olika sammansättningar i enskilda ärenden och vara ordförande i nämndemansammansättning vid brottmål. Avsikten är inte att ändra de nuvarande bestämmelserna annat än när det gäller tvistemål som tingsnotarien själv får avgöra. Där är avsikten att föreskriva att tingsnotarien är behörig, om lagmannen har bedömt att ärendet är sådant att det kan avgöras av tingsnotarien. En högre domstol kan då inte längre av den anledningen anse att tingsrätten inte är domför.

Vidare är målet att samordna lagmannens rätt att förordna någon att sköta en tjänst för viss tid. Enligt lagen om utnämning av domare har lagmannen rätt att utnämna tingsdomare för viss tid till tingsrätterna för kortare tid än ett år. Avsikten är att utvidga denna rätt så att lagmannen får rätt att förordna tingsnotarier och tingsfiskaler för viss tid för högst ett år.

Syftet är att bredda och utvidga domstolspraktiken för att en del av den ska kunna

avläggas vid hovrätterna och förvaltningsdomstolarna. Följaktligen innehåller denna proposition bestämmelser om befogenheter för domstolspraktikanter vid hovrätter och förvaltningsdomstolar.

Ett av målen med översynen är att domstolspraktiken i högre grad ska få karaktären av utbildning. Utöver de föreslagna lagändringarna ingår det förslag till statsrådets förordning om domstolspraktik där utbildningen för tingsnotarier beskrivs i huvuddrag. Praktiken kommer att bygga på en plan som innehåller samordnade temaområden och som visar hur praktiktiden fortskrider. Det ska finnas en handledare och praktikanterna får feedback på verksamheten. Varje tingsnotarie ska ha en personlig handledare (tutor som är domare) som ska handleda honom eller henne. Utöver det ska notarierna kunna delta i intern utbildning på praktikplatsen. Varje tingsrätt ska själv ordna utbildningen inom de ärendegrupper som ingår i dess ansvarsområde. I samråd med domstolarna kommer justitieministeriet att dels ordna intern utbildning vid domstolarna, dels arrangera särskilda utbildningsdagar för tingsnotarier antingen för hela landet eller för varje hovrätts domkrets. Där behandlas upplägget av praktiken och erfarenheterna av det via tutorer och ömsesidigt lärande. Vidare ska det ingå teman kring domarrollen och domaryrket, aktuella rättsliga frågor och i synnerhet frågor som ofta kommer upp i praktiken. Också de domare som är tutorer kommer att få utbildning i vad det innebär att vara handledare, hur planer för praktiken ska läggas upp och i andra frågor som gäller handledaruppdraget.

2.2 De viktigaste förslagen

Praktik i tingsrätten

I propositionen föreslås det att tingsrättslagen ändras. Tjänstebeteckningen notarie ändras till tingsnotarie. Vidare föreslås det att utnämningen av tingsnotarier överförs till lagmannen i tingsrätten och att tingsnotariens befogenheter att avgöra mål och ärenden på eget ansvar i viss mån ändras. Avsikten är att förtydliga och utvidga tingsnotariens befogenheter och ändra lagen så att tingsnotarien ges rätt att genast i början av praktiken avgö-

ra vissa ärenden direkt med stöd av lag och behörighet att avgöra andra ärenden efter att ha tjänstgjort i två månader. Vid enskilda svårare fall är det dock fortfarande lagmannen som ska besluta om en tingsnotaries förordnande till ordförande eller ledamot i tingsrätten.

Genast i början av praktiktiden ska en tingsnotarie utan särskilt förordnande få förrätta vigsel och registrera partnerskap samt i tingsrättens kansli handlägga och avgöra s.k. summariska mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § i rättegångsbalken.

Efter att ha tjänstgjort som tingsnotarie i två månader ska notarien likaså utan särskilt förordnande få vara ordförande i tingsrätten:

a) vid sammanträden med en domare i ankningsärenden,

b) vid sammanträden med en domare i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats, meddelats reseförbud eller avstängts från tjänsteutövning för något av de brott som avses i åtalet; i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut,

c) vid sådant skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997); i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut, och

d) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter och ordningsbot.

Lagmannen får förordna den som tjänstgjort som tingsnotarie i två månader att delta i behandlingen av enskilda mål som

1) ordförande i tvistemål som gäller hyra av bostadslägenhet eller där tvistemålet gäller ett penningbelopp eller en egendom eller fördel, vars värde är högst 20 000 euro,

2) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 2 mom. eller 2 § i rättegångsbalken,

3) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 3 § i rättegångsbalken,

4) medlem i fall som avses i 6 kap. 1 § i rättegångsbalken eller i 6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål, och

5) ordförande i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken i brottmål, om det inte för något av de enskilda

brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats, meddelats reseförbud eller avstängts från tjänsteutövning för något av de brott som avses i åtalet.

En innehållslig förändring jämfört med gällande lagstiftning är att en del av befogenheterna enligt förslaget direkt ska stödja sig på lag och att ett förordnande från lagmannen är nödvändigt bara i enskilda mål och ärenden. Tingsnotariens rätt att vara ordförande i brottmål i sammansättningar med en domare utvidgas så att det högsta straff som föreskrivs för det brott som behandlas skärps från ett år och sex månader till två år. Dessutom ska tingsnotariens rätt att ensam vara ordförande i stridiga tvistemål i sin helhet regleras på nytt. I övrigt föreslås inga ändringar i de nuvarande bestämmelserna om notariens befogenheter.

Praktik i hovrätten och förvaltningsdomstolen

Enligt propositionen bör praktiken utsträckas till hovrätter och förvaltningsdomstolar för att den ska bli mer allsidig. På så sätt kan man öka den ömsesidiga kännedomen om de allmänna domstolarnas rättegångsförfarande respektive förvaltningsprocessen. En mer diversifierad auskultering ger praktikanterna större möjligheter att i framtiden söka varierande arbetsuppgifter inom domstolsväsendet samtidigt som det underlättar för praktikanterna att välja karriäriktning. Också inom domarkarriären understryks vikten av allsidig arbetserfarenhet. I hovrätterna och förvaltningsdomstolarna kommer praktikanterna att ha arbetsuppgifter som i första hand motsvarar de uppgifter för föredragandena i dagsläget har och de ska få förbereda så varierande ärenden som möjligt. Arbetsuppgifternas svårighetsgrad kan utökas gradvis i takt med praktiken.

Praktikanterna ges möjlighet att få erfarenheter från två olika processer, dvs. erfarenhet från förfarandet vid allmänna domstolar i tingsrätten och av förvaltningsprocessen i förvaltningsdomstolen eller alternativt av

överklagandeprocessen i andra rättsinstansen i hovrätten.

I hovrätten eller förvaltningsdomstolen ska praktikanterna få föredra ärenden och mål i ett kollegialt beslutsförfarande. De ska stödja sig på tingsrättens eller förvaltningsmyndighetens beslut och analysera det i relation till besvärerna och svaren. Dessutom ska de utarbeta en promemoria om de rättsliga frågorna kompletterad med egna överväganden och den delas till de ledamöter som är med och avgör målet eller ärendet. I det kollegiala beslutsfattandet i hovrätten och förvaltningsdomstolen kommer ledamöternas synpunkter fram i beslutsöverläggningen där ledamöterna i beslutssammansättningen diskuterar de aktuella frågorna och lägger fram sina synpunkter. Då får praktikanterna se hur frågor kan bedömas ur flera och eventuellt divergerande perspektiv. Samtidigt får de direkta kommentarer om sitt eget arbete.

Förvaltningsdomstolarna ger enskilda rätts-säkerhet i förhållande till myndigheter som utövar offentlig makt (exempelvis beskattning och social trygghet) eller mellan enskilda (exempelvis miljö och byggande). I kombination med besvärsmyndighetens skyldighet att utreda ärendet och andra förfaringsätt som grundar sig på officialprincipen ger detta perspektiv praktikanterna chansen att betrakta domstolsförfarandet från en lite annan synvinkel än i de allmänna domstolarna.

Efter den första orienteringsfasen ska det ingå i tingsnotariernas uppgifter i förvaltningsdomstolen att förbereda och föredra de ärenden som de har avdelats, till en början under handledning av sin tutor. Vid bedömningen av svårighetsgraden av de frågor som avdelas tingsnotarierna måste det materiella innehållet och skillnaden mellan förfarandena i förvaltningsprocessen i relation till tingsrätten beaktas. Dessutom är det viktigt att komma ihåg att de redan när de kommer till förvaltningsdomstolen har erfarenheter av domarbete i tingsrätten och att det underlättar för dem att sätta sig in i nya arbetsuppgifter. Utbildningsinslaget i praktiken kräver att arbetsuppgifterna blir svårare i takt med att praktiken går framåt. För att tingsnotarierna ska få en allsidig erfarenhet måste de få behandla ett flertal ärendegrupper. Följaktligen kan det bli aktuellt med att dela upp ärende-

grupperna på olika sektioner och att tingsnotarierna flyttar mellan sektionerna och därmed också deltar i andra sammansättningar än de där tutorn ingår. Handledningen av praktikanterna utvidgas i arbetet till att utöver tutorn åtminstone också omfatta den ledamot som granskar det aktuella målet och erfarna föredragande som är förtrogna med ärendegruppen.

Vid överklaganden i hovrätten är den juridiska problematiken ofta mer påtaglig eftersom de mål som går vidare till hovrätten selekteras. Praktikanterna får en chans att vidga sina vyer i hovrätten bland annat genom att följa upp och bistå vid handläggningen av krävande och omfattande mål och ärenden ända från förberedelserna för föredragningen eller huvudförhandlingen tills domen avkunnas. Dessutom är det meningen att praktikanterna ska avdelas utvalda mål med flera aspekter och att de ska föredra dem och i viss mån vara beredare vid huvudförhandlingen. Med beaktande av medborgarnas rätts-säkerhet och hovrättens ställning som andra rättsinstans kommer praktikanternas självständiga befogenheter att inskränkas till enskilda mål. I sista hand ska det vara lagmannen vid avdelningen som svarar för vilka mål som avdelas praktikanterna.

Under praktiken vid hovrätten ska praktikanterna dels få sätta sig in i arbetsmomenten och arbetsmetoderna, dels ges möjlighet att fördjupa sina kunskaper i framför allt hur man skaffar fram och hanterar rättslig information, gör en juridisk bedömning och motiverar ett avgörande. Eventuellt kan det också ingå fler möjligheter att fördjupa sig i EU-rätten och juridiska frågor kring konventionerna om mänskliga rättigheter än vid tingsrätten. Med tanke på att praktiktiden är kort jämfört med den genomsnittliga handläggningstiden är det av största vikt att det finns en plan för praktiken eftersom praktikanterna kommer att synnerligen begränsade möjligheter att vara med under hela handläggningen av ett mål i hovrätten. Dessutom bör praktikanterna kunna delta i justitieministeriets regionala utbildning för processpersonal och i domkretsarnas kvalitetsarbete och den anknytande fortbildningen. Tack vare praktikplatserna får domstolspraktikanterna, beroende på sitt val, en chans att skaffa sig en

mer övergripande och heltäckande uppfattning om den rättssäkerhet som de allmänna domstolarna ger och hur de arbetar.

3 Propositionens konsekvenser

3.1 Ekonomiska konsekvenser

Villkoren för det sammanträdestillägg som nu betalas ut till notarier ska tidigareläggas och det betyder att det kommer att betalas sammanlagt 40 000 euro mer i tillägg än nu. Den föreslagna utbildningen för tingsnotarier och domare som är tutorer kommer årligen att medför en del extra kostnader.

3.2 Konsekvenser för organisation och personal

Med de föreslagna ändringarna tidigareläggs och förtydligas bestämmelserna om tingsnotariers befogenheter. Därigenom kan tingsnotariernas arbetsinsatser utnyttjas flexibelt och effektivt vid tingsrätterna. Vidare kan tingsrätternas interna verksamhet organiseras effektivare och ärendena fördelas på ett lämpligt sätt enligt deras art och omfattning. Förändringen innebär inte i sig några konsekvenser för personalen.

Justitieministeriet ska komma överens med förvaltningsdomstolarna och hovrätterna om de tidsbegränsade tjänsteförhållanden som kan innefatta praktik. En del av förvaltningsdomstolarna har preliminärt meddelat att de är beredda att utnyttja de notarie- och förvaltningsrättssekreteraretjänster som blir lediga för att inrätta praktikplatser. Produktionsmässigt kan praktikanternas arbetsinsatser inte jämföras med föredragandenas arbetsinsatser och en utbyggnad av praktikant-systemet kommer ta en betydande del av den fastanställda personalens arbetsinsats i anspråk vid hovrätterna och förvaltningsdomstolarna, särskilt av beslutskapaciteten för de domare som är tutorer och andra domare som handleder och utbildar praktikanterna. Reformen kan således inte genomföras kostnadsneutralt vid hovrätterna och förvaltningsdomstolarna. En undersökning av Arbetshälsoinstitutet (Korkeimman oikeuden selvityksiä 1/2010) visar att situationen bland de allmänna domstolarna redan nu är mest

pressad i hovrätterna och att det bland föredragandena i extra stor utsträckning förekommer symtom på stress, trötthet som gränssar till utmattning och cynism. Ett utbyggt praktikersystem får inte försämra domstolarnas handlingsförmåga och resultat, förlänga handläggningstiderna eller i övrigt äventyras medborgarnas rättssäkerhet. Det måste avsättas adekvata personalresurser för utvidgningen av praktiken.

3.3 Samhälleliga konsekvenser

När domstolspraktiken utsträcks till andra domstolar än tingsrätterna får juristkåren möjligheter att skaffa sig en mer diversifierad bild av domstolsväsendet. Det är till nytta för den framtida rekryteringen till domstolarna och skapar förutsättningar för mer flexibel rörlighet mellan domstolarna. Dessutom är det viktigt att också juristyrken som tangerar domstolsverksamheten känner till domstolarnas procedurer och arbetsprinciper. Större kunskaper om förvaltningsprocessen bland advokaterna och juristerna i kommunerna och statsförvaltningen är till fördel för en smidig process vid förvaltningsdomstolarna.

De utvidgade befogenhetsbestämmelserna kan i viss mån öka antalet tvistemål som avgörs av tingsnotarier. Enligt de gällande bestämmelserna hör det till domarna att avgöra en hel del ärenden som till sin art och omfattning är sådana att de med fördel kunde avgöras av tingsnotarier. Åtminstone en del av dessa ärenden kan enligt de föreslagna bestämmelserna överföras till tingsnotarierna för avgörande. Detta möjliggör en effektiv beslutsverksamhet och medför ingen risk för att rättssäkerheten ska försämrats. Samtidigt får tingsnotarierna viktiga erfarenheter av domararbete.

De utvidgade befogenheterna i brottmål innebär att tingsnotarierna kommer att få avgöra en hel del nya brott vid sammanträden, exempelvis misshandel, dödsvållande, grovt vållande av skada, olaga hot och skjutvapenbrott. Men den föreslagna ändringen innebär bara att befogenhetsbestämmelserna samordnas, oberoende av om målet eller ärendet avgörs i sammanträde eller i skriftligt förfarande. I bägge fallen får tingsnotarien fortfarande inte döma ut ett strängare straff än böter.

4 Beredningen av propositionen

4.1 Beredningsfaser och beredningsmaterial

Propositionen har beretts i en arbetsgrupp som tillsattes av justitieministeriet den 23 februari 2010.

Arbetsgruppen överlämnade till justitieministeriet sitt första betänkande Domstolspraktikanterns behörighet (justitieministeriets ar-

betsgruppsbetänkande 58/2010) 15.6.2010. Det andra betänkandet Utveckling av domstolspraktiken (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 76/2010) överlämnades till justitieministeriet 4.11.2010. Utlåtanden av båda betänkandena begärdes av 46 myndigheter och organisationer.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet utifrån remissvaren med anledning av arbetsgruppsbetänkandena.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Tingsrättslagen**

3 a §. Enligt 2 mom. ska en tingsfiskal ha avlagt juris kandidatexamen. Benämningen på en högre slutexamen i juridik är numera juris magisterexamen. Definitionen i den gällande lagen motsvarar således inte namnet på nuvarande examen. Därför föreslås det att bestämmelsen ändras så att den examen som krävs för tjänsten som tingsfiskal täcker in båda examensbenämningarna. I detta sammanhang tas det ännu inte ställning till de ändringar som eventuella framtida reformer av universitetsexamina kan medföra för innehållet i den examen som krävs för tjänsten som domare.

Enligt 3 mom. utnämns tingsfiskalerna av hovrätten. Detta har tolkats på olika sätt, när det har varit fråga om utnämningen av tingsfiskaler för viss tid. Åtminstone en del av hovrätterna har tolkat bestämmelsen så att hovrätten också ska utnämna tingsfiskaler för viss tid. Avsikten är att undanröja denna oklarhet i tolkningen och lagmannen ska kunna utnämna tingsfiskaler för viss tid. Enligt 18 § 2 mom. 2 punkten i lagen om utnämning av domare har lagmännen rätt att utnämna domare och jordrättsingenjörer till tingsrätterna för kortare tid än ett år. I ett annat sammanhang har det föreslagits att denna bestämmelse ändras och lagmännens utnämningssätt utsträcks där till att de får utnämna domare för viss tid för högst ett år. Eftersom lagmännen redan nu har rätt att utnämna tingsdomare för viss tid, vore det konsekvent och logiskt att de också fick rätt att utnämna tingsfiskaler. På grund av tingsfiskalernas begränsade befogenheter bör lagmännens utnämningssätt inte begränsas till ett år. Tingsfiskalerna brukar bytas ut ofta eller handha andra tjänster. För att trygga flexibiliteten i utnämningarna föreslås det att tingsfiskaler för viss tid alltid ska utnämnas av lagmannen oberoende av tjänstens längd.

Senare i propositionen föreslås det att också rätten att utnämna tingsnotarier för viss tid överförs till lagmännen. Därför vore det konsekvent att lagmännen fick rätt att förordna

tingsfiskaler för viss tid. Tingsfiskaler för ordinarie tjänster ska fortfarande utnämnas av hovrätten.

3 b §. Paragrafen gäller tingsfiskalers befogenheter som är knutna till tingsnotariernas befogenheter. Tanken är inte att ändra denna princip. Senare i propositionen föreslås det att tingsnotariernas befogenheter ska fastställas så att befogenheterna stödjer sig dels direkt på lag, dels på förordnande av lagmannen. Men det är då nödvändigt att göra samma ändring i bestämmelsen om tingsfiskalernas befogenheter.

4 §. Tanken är att föreslå en utvidgning av domstolspraktiken också till hovrätter och förvaltningsdomstolar där det redan nu finns tjänstemän som benämns notarier. Dessa behövs inte nödvändigtvis ha avlagt examen i juridik och de har i viss mån andra uppgifter än de som avses ingå i domstolspraktikanternas arbete. Tjänstemän med beteckningen notarie finns också vid magistraterna och i kyrkans tjänst. För att undvika missförstånd är det därför motiverat att ändra tjänstebeteckningen för den som utför domstolspraktik till tingsnotarie.

Den examen i juridik som tingsnotarier ska ha avlagt bör bestämmas på samma sätt som det föreslås för tingsfiskaler i 3 a §. Enligt förslaget ska domareden eller motsvarande försäkran fortfarande avläggas i hovrätten. Med tanke på att det är fråga om en etablerad princip och en viktig etisk förpliktelse att avlägga domared eller avge försäkran, är det befogat att ha kvar nuvarande praxis.

Vidare föreslås 2 mom. bli kompletterat med en precisering om tingsnotariers personliga egenskaper. Ambitionen är att som tingsnotarier anlita personer som har de personliga egenskaper som behövs för rättsskipningsuppgifter, såsom aktsamhet, rättrådighet och trovärdighet, och som är lämpade för rättsliga avgöranden. Med detta avses den juridiska kompetens, de kunskaper inom processrätt och materiell rätt och den förmåga att identifiera, analysera och avgöra juridiska problem som sökanden uppnått genom sina studieframgångar och eventuella fortsatta studier. Vidare bör lämpligheten för rättsskipningsuppgifter inom rättsväsendet bedömas

på grundval av personens tidigare arbetserfarenheter och andra jämförbara erfarenheter. I en valsituation kan också sökandens motivation för fortsatt arbete inom rättsväsendet klarläggas. Ett av målen för domstolspraktiken är de facto att utbilda jurister för olika juridiska uppgifter inom rättsväsendet.

4 a §. I paragrafen föreslås bara en ändring av teknisk karaktär beträffande tjänstebeteckningen för notarier som utför domstolspraktik vid tingsrätterna.

14 §. I 1 mom. föreslås en ändring av teknisk karaktär beträffande tjänstebeteckningen för notarier som utför domstolspraktik vid tingsrätterna och en annan ändring beroende på ändring av benämningen på en examen i juridik.

Enligt 2 mom. ska domstolspraktiken fortfarande pågå ett år. Tanken är att den ska avläggas under ett år och bestå av arbete på tingsrätten, hovrätten och förvaltningsdomstolen. Praktikanterna ska ha juristuppgifter inom ramen för de befogenheter som anges i tingsrättslagen, hovrättslagen och lagen om förvaltningsdomstolarna.

I 3 mom. föreslås det att varje praktikant ska ha en personlig tutor som är domare. Också en tingsfiskal med ordinarie tjänst, ska kunna vara handledare. Den handledande domaren ska ha flera års erfarenhet av arbetet vid den aktuella domstolen. Men praktikanterna ska trots handledningen ges möjlighet att arbeta med flera personer. Flera personer kan vara tutor under praktiktiden.

I 3 mom. föreslås det också att varje praktikplats ska upprätta en praktikplan. Den ska innehålla målen för praktiken och uppgifterna för varje del av praktiken, inskolning och utbildning i de aktuella ärendegrupperna, uppföljning av arbetsuppgifterna, feedback och andra viktiga frågor.

Planen ska räkna upp alla de uppgifter som hör till praktikanten och ange hur de är uppdelade för att praktiken ska vara smidig över hela linjen. Till en början bör arbetsuppgifterna vara inskolning i domstolens arbete. Svårighetsgraden kan öka i takt med att praktikanten får större erfarenhet. Dessutom bör uppgifterna vara så diversifierade att praktikanterna får en samlad bild av hela verksamheten vid domstolen. Vidare ska planen beskriva utbildningen för praktikanterna och

uppgive hur den är uppdelad och vad den innehåller. Också handledningen och uppföljningen av praktiken ska nämnas i planen.

Enligt 4 mom. ska en praktikant av grundad anledning få lov att avbryta praktiken och få garantier för att få fortsätta senare på samma plats. Sjukdom, men också till exempel familjeledighet i samband med föräldraskap ska accepteras som orsak till avbrott i praktiken. Semester med lön ska inte kunna förlänga den ettåriga praktiktiden.

Enligt 5 mom. ska det alltid vara hovrätten som tilldelar vicehäradshövdingstitel. Därmed avses den hovrätt inom vars domkrets praktikanten har slutfört sin praktik.

15 §. I paragrafen föreslås en korrigerings av teknisk karaktär i tjänstebeteckningen för notarier som utför domstolspraktik vid tingsrätterna. Vidare föreslås det att rätten att utnämna tingsnotarier överförs från hovrätten till lagmannen vid tingsrätten. Detta är motiverat av samma orsaker som ovan anges för utnämning av tingsfiskaler för viss tid. Dessutom har det framkommit att hovrätterna utan undantag utnämner den person till notarie som lagmannen föreslår. Därför har utnämningen av notarier setts som en formalitet som bara orsakar extra arbete för hovrätterna.

16 §. I 1 mom. föreslås en korrigerings av teknisk karaktär i tjänstebeteckningen för notarier som utför domstolspraktik vid tingsrätterna.

17 §. Syftet är att förtydliga och i viss mån utvidga nuvarande bestämmelser. Tanken är att tingsnotarien genast i början av sin praktik ska kunna förrätta vigsel och själv avgöra enkla, tydliga och ostridiga ärenden direkt med stöd av lag utan lagmannens förordnande.

Redan med stöd av den gällande lagen har notarierna också kunnat registrera partnerskap. Enligt 4 § i lagen om registrerat partnerskap får ett partnerskap registreras av en myndighet med rätt att förrätta borgerlig vigsel. Myndigheten anges i 17 a § i äktenskapslagen som föreskriver att bland annat tingsrättsnotarier som med stöd av tingsrättslagen (581/1993) är behöriga att förrätta vigsel är skyldiga att förrätta borgerlig vigsel. Också denna befogenhet kommer att kvarstå.

I detta sammanhang föreslås äktenskapslagen bli ändrad så att en tingsnotarie i tingsrätten får rätt att förrätta vigsel direkt med stöd av lagen.

Gränsen på två månader i den gällande lagen har setts som ologisk i det avseendet att lagmannen kan förordna en person som hör till kanslipersonalen att på eget ansvar avgöra vissa ärenden, medan möjligheten inte finns, om en notarie som avlagt slutexamen i juridik ska handlägga samma ärenden. Dessutom har det visat sig att den nuvarande gränsen på två månader leder till att arbetsfördelningen blir ineffektiv och oändamålsenlig. Man har upplevt att notariarbetet under de två första månaderna i viss mån går på tomgång. Detta har blivit tydligare efter att fastighetsärendena överfördes till Lantmäteriverket.

De enkla och klara ärenden som ingår i tingsnotariers behörighet i början av deras praktiktid är vanligen summariska ärenden av masskaraktär eller ansökningsärenden som en tingsnotarie kan avgöra med stöd av sin utbildning utan att på något sätt på förhand få deras innehåll eller svårighetsgrad utredda. Därför är det inte nödvändigt att ge tingsnotarierna ett särskilt förordnande för dessa uppgifter. Det är flexibelt och funktionellt om behörigheten grundar sig direkt på en bestämmelse i lag. Trots det kan en lagman eller en tingsdomare som är handledare för tingsnotarierna själva bestämma om de vill ta upp ett ärende till behandling som avdelats en tingsnotarie eller ge ärendet till en mer erfaren tingsnotarie eller till en domare.

När det gäller handläggningen av brottmål och svårare tvistemål och ansökningsärenden är notariens befogenheter enligt förslaget fortfarande begränsade på så sätt att tingsnotarien är behörig att avgöra sådana ärenden efter att ha tjänstgjort i två månader i stället för i fyra månader som nu är fallet. Här är motiveringen densamma som ovan när det gäller notariers behörighet genast i början av praktiktiden. Befogenheten anges nu så att en tingsnotarie får avgöra de ärenden som avses här efter att ha varit tingsnotarie i minst två månader. Det hindrar inte att lagmannen förordnar tingsnotarien redan innan två månader har gått och att tingsnotarien kan börja förbereda ärendet, bland annat utfärda stämning, redan innan.

Enligt förslaget ska däremot den nuvarande reglering kvarstå som föreskriver att lagmannen får förordna tingsnotarien att avgöra enskilda tvistemål, vara ordförande i nämndemansammansättningar och vara ledamot i förstärkta sammansättningar eller i en sammansättning med tre domare. I sådana fall är lagmannen skyldig att bedöma, om ärendet är av den karaktären att en tingsnotarie klarar av att vara domare. Att vara ordförande innebär att tingsnotarien får avgöra ett ärende eller ett mål antingen skriftligt enligt 5 kap. 27 a § i rättegångsbalken eller i sammanträde.

I 1 mom. anges de ärenden och mål som en tingsnotarie får handlägga och avgöra utan särskilt förordnande. Enligt 1 punkten kan tingsnotarien genast från början av praktiktiden förrätta vigsel samt i tingsrättens kansli handlägga och avgöra sådana s.k. summariska mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § i rättegångsbalken i rättegångsbalken och ansökningsärenden. Med ansökningsärenden avses alla ansökningsärenden som behandlas i domstolar, till exempel ärenden enligt 8 kap. i rättegångsbalken och konkursärenden. Om behörigheten begränsas till uteslutande ärenden som handläggs i kansliet, är de ärenden som avses här till sin art och sitt innehåll vanligen sådana att de med fördel kan avgöras av en tingsnotarie, och de rör inte besvärliga och stridiga frågor.

Enligt 1 mom. 2 punkten kan tingsnotarien utan särskilt förordnande vara ordförande i tingsrätten efter att ha tjänstgjort i två månader. Enligt 2 a-punkten ska tingsnotarien då kunna handlägga och avgöra stridiga ansökningsärenden i sammanträde. Lagmannen bör självfallet begränsa denna rätt för att tingsnotarien inte ska avdelas svåra mål, till exempel inte stridiga intressebevakningsärenden eller stridiga vårdnadstvister eller tvister om umgängesrätten med barn. Dessa handläggs numera huvudsakligen av ordinarie domare. Den föreslagna bestämmelsen medför inga ändringar i nuvarande praxis.

Tingsnotariernas behörighet i brottmål ändras så att de enligt 2 b-punkten ska kunna handlägga brottmål vid sammanträden med en domare, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet och under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse.

se i högst två år. Enligt den gällande lagen är maximistraffet i ärenden som handläggs av notarier ett år och sex månader. Den främsta orsaken till den föreslagna ändringen är att det straff som utdöms i ett brottmål som handläggs av en notarie då skulle vara detsamma som i den gällande lagen när notarien handlägger brottmål i ett s.k. skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål. Som det framgår av 2 c-punkten är det inte meningen att ändra bestämmelsen om befogenheten vid skriftliga förfaranden. Vidare preciseras den gällande lagen så att tingsnotarier inte har rätt att handlägga brottmål om svaranden är avstängd från tjänsteutövning.

Det är inte meningen att ändra den nuvarande tolkningen att en tingsnotarie i en sammansättning med en domare inte får avgöra mål som innebär att samhällstjänst omvandlas till fängelse. Också tolkningen att en tingsnotarie inte självständigt kan handlägga ärenden om besöksförbud kommer att kvarstå. Den ståndpunkten ingår i motiven till lagen om besöksförbud (RP 41/1998). Däremot kan en tingsnotarie avgöra en begäran om besöksförbud i samband med ett brottmål när han eller hon är behörig att handlägga själva huvudmålet (RP 41/1998).

Den föreslagna ändringen innebär att tingsnotariens behörighet utvidgas i fråga om vissa brott, exempelvis misshandel, dödsvållande, grovt vållande av skada, olaga hot och skjutvapenbrott. Det är huvudsakligen fråga om brott som är förhållandevis vanliga och för vilka det redan i stor utsträckning finns en etablerad straffpraxis. Tingsnotariernas behörighet begränsas av att de vid sammanträden med en domare kan döma ut bara böter också för sådana brott. Likaså kvarstår villkoret att tingsnotarien inte kan handlägga ett brottmål som avses här, om svaranden har häktats eller meddelats reseförbud eller är avstängd från tjänsteutövning på grund av brottet.

I sådana fall ska tingsnotarierna ha samma befogenheter som biträdande åklagare har enligt 8 § 2 mom. i lagen om häradsåklagare. Det är inte rationellt att en biträdande åklagare alltid är åklagare när en tingsnotarie är ordförande i tingsrätten, utan också en ordinarie åklagare ska då kunna vara åklagare el-

ler en biträdande åklagare kunna vara åklagare när en ordinarie domare är ordförande.

I 2 d-punkten föreslås det vidare att notarien ska ha kvar sin nuvarande rätt att handlägga ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.

I 2 mom. ingår det bestämmelser om enskilda mål som tingsnotarier som tjänstgjort i två månader får handlägga på förordnande av lagmannen. En ändring i sak föreslås bara i tingsnotariens behörighet att ensam som ordförande handlägga stridiga tvistemål. I övrigt, dvs. i tingsnotariens rätt att vara ledamot i förstärkta sammansättningar i tingsrätten eller ordförande i s.k. nämndemannasammansättningar i brottmål, föreslås inga andra ändringar än att behörigheten för dessa sammansättningar också ska inträda redan när tingsnotarien har tjänstgjort i två månader. Om någon ledamot får förhinder under pågående rättegång i en sammansättning med tre domare, är tingsrätten enligt 3 a § 1 mom. 2 punkten fortfarande beslutför när det finns minst två ledamöter. Detta gäller alltså också när den ena ledamoten är en tingsnotarie som har förordnats till ledamot enligt vad som sägs ovan.

I förslaget har man försökt undanröja det nuvarande missförhållandet som gör att notariens behörighet i högre domstolar kan bli en avvägningsfråga, om domstolen anser att målet till sin art och omfattning är så svårt att notarien inte kan förordnas att handlägga det. Detta har lett till att mål oväntat återförvisats till tingsrätten och behandlingen fördröjts och detta har orsakat onödiga rättegångskostnader. Principen har varit den att domstolens behörighet ska kunna läggas fast så att den uteslutande grundar sig på formella, konkreta omständigheter och inte på en bedömning. Tanken med den nu föreslagna regleringen är att tingsrätten ska vara behörig att avgöra ett tvistemål efter att en tingsnotarie har förordnats av lagmannen, om det inte finns något annat formellt skäl som begränsar behörigheten. På detta sätt kan man undvika att mål oväntat återförvisas på grund av bedömningar.

Förslaget utgår fortfarande från att en tingsnotarie ska förordnas att handlägga bara sådana tvistemål som till sin art och omfattning lämpar sig att avgöras av notarien. Det

är vidare viktigt att se till att tingsnotarien har förutsättningar att avgöra ärendet, alltså att han eller hon har fått adekvat utbildning och vägledning i att handlägga tvistemål. Lagmannen är skyldig att utreda detta grundligt i samband med förordnandet. Det är därför motiverat att också ha kvar nuvarande praxis som innebär att ett förordnande utfärdas särskilt för varje enskilt ärende.

När förslaget diskuterades behandlades möjligheten att låta lagmannen fritt bedöma vilka ärenden och mål som tingsnotarien förordnas att avgöra. För detta talar att man då kan skapa en så flexibel och ändamålsenlig arbetsfördelning som möjligt inom tingsrätten och att lagmannen är den som bäst kan förklara innehållet i ett mål och bedöma om tingsnotarien är lämplig att avgöra det. Men det är samtidigt fråga om att utöva domsrätt, vilket i första hand är en uppgift för ordinarie domare. Avstegen från principen bör vara begränsade och motiverade. Det är allmänt accepterat att jurister som inte har en ordinarie domartjänst och som tjänstgör som tingsnotarier vid en domstol får utöva domsrätt i avgränsade, tydligt definierade enskilda mål och ärenden. På dessa grunder föreslås det här att en lagmans rätt att förordna en tingsnotarie att handlägga stridiga tvistemål ska begränsas med stöd av tydliga, i lag angivna kriterier.

Utgångspunkten har för det första varit att behålla nuvarande praxis för vilka ärenden och mål en notarie får avgöra. Samtidigt är det motiverat att gå in för att reglera frågan så att tingsnotarier, oberoende av tillväggångssätt, kan förordnas att avgöra alla sådana ärenden som de lämpar sig för att handlägga. Detta skulle möjliggöra en flexibel och ändamålsenlig arbetsfördelning i tingsrätten. De ärenden som handläggs av en tingsnotarie bör vara vanliga, tydliga och sådana som normalt inte är förknippade med svåra bevis- eller rättsfrågor. Tingsnotariernas befogenheter anges genom att det i lagen räkna upp vilken ärenden och mål eller ärendegrupper som kan ingå i deras behörighet. Ett exempel på en sådan ärendegrupp är ärenden som gäller hyra av bostadslägenhet. Där är det penningbelopp som tvisten gäller för det mesta inte särdeles högt och ärendena är klara och tydliga. Därför är ärenden som

gäller hyra av bostadslägenhet vanligen mycket lämpliga att avgöras av tingsnotarier. En definition i lagen baserad på andra ärendekategorier eller ärendegrupper är mer komplicerad och kan leda till tolkningsproblem och då är det risk för att tingsnotarien får alltför svåra mål och ärenden att avgöra.

För det andra har tingsnotariens behörighet definierats genom en beskrivning av föremålet för tvisten. Det är då enklast och tydligast att behörigheten definieras utifrån det penningbelopp eller värdet av den egendom eller fördel som tvisten gäller. Värdet fastställs med stöd av yrkandet i käromålet. Regeringens proposition RP 105/2009 rd, som redan har antagits av riksdagen, gäller fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt. Enligt den är villkoret för tillstånd till fortsatt handläggning ett förlustvärde på 10 000 euro. Det gränsvärde som behandlas här skulle för konsekvensens skull kunna vara detsamma. Det belopp som är förutsättningen för tillståndet för fortsatt handläggning är dock ett förlustvärde, dvs. skillnaden mellan yrkandet i käromålet och tingsrättens avgörande. När det gäller tingsnotariens behörighet kan bara beloppet av kärandens yrkande komma i fråga och då kan gränsvärdet vara högre.

Av erfarenhet vet man att beloppet i ett yrkande inte direkt är ett uttryck för målets art och omfattning. När yrkandet överstiger 10 000 euro kan målet fortfarande mycket väl lämpa sig för att avgöras av en tingsnotarie. Att nu fastställa ett förhållandevis högt värde är ägnat att förhindra att man genast när penningvärdet förändras måste vidta lagstiftningsåtgärder för att höja det. Dessutom är det viktigt att notera att tingsnotariens behörighet vid brottmål inte heller enligt den gällande lagstiftningen är begränsad i fråga om skadestånd. Vid brottmål får en tingsnotarie fortfarande avgöra skadeståndsyrkanden eller förverkandepåföljder som överstiger det föreslagna gränsvärdet. Däremot är tingsnotarierna inte längre behöriga om skadeståndsyrkandet är högre än det föreslagna gränsvärdet och målet avskiljs och behandlas i den ordning som föreskrivs för tvistemål. I praktiken har det inte så stor betydelse eftersom det är ovanligt att skadeståndsyrkanden avskiljs och behandlas i en särskild rättegång. I dessa fall är målet vanligen så oklart eller stridigt att

det på grund av sin art inte kan avgöras av en tingsnotarie. Därför föreslås det inga särskilda bestämmelser om sådana situationer.

I 2 mom. 1 punkten föreslås det således att tingsnotariers behörighet i tvistemål helt och hållet omdefinieras. Enligt förslaget ska lagmannen kunna förordna en tingsnotarie som tjänstgjort som notarie i två månader att som ordförande ensam handlägga och avgöra tvistemål som gäller hyra av bostadslägenhet eller mål där tvistemålet gäller ett penningbelopp, en egendom eller en fördel, vars värde är högst 20 000 euro. En tingsnotarie ska således få handlägga och avgöra alla tvistemål som gäller hyra av bostadslägenhet oberoende av om de gäller obetalda hyror, hyresförhållanden som avslutas, vräkning eller skadestånd. I dessa mål gäller tvisten sällan mer än 20 000 euro. Därför är det ändamålsenligt att fastställa behörigheten vid hyresförhållanden för bostadslägenheter så att den intressegräns som föreslås i paragrafen inte är tillämplig på sådana ärenden.

I det andra fallet föreslås det att en tingsnotarie ska kunna handlägga tvistemål där värdet av det penningbelopp, den egendom eller den fördel som tvisten gäller är fastställd i käromålet och kapitalet inte överstiger 20 000 euro. En tingsnotarie ska således inte få förordnas att handlägga mål eller ärenden där föremålet för tvisten inte kan fastställas i pengar. Om värdet av den egendom som tvisten gäller inte har fastställts i käromålet, ska tingsrätten inte försöka uppskatta det. När gränsvärdet beräknas, beaktas inte ränta, rättegångskostnader eller andra anknytande anspråk. Vid periodiska betalningar ska behörigheten anges utifrån storleken på enskilda betalningsposter. Om det har framställts flera yrkanden i målet, får de sammanlagt inte överstiga det angivna beloppet. Genkäromålet får inte heller överstiga gränsvärdet, men i det fallet räknar man inte samman de värden som ingår i yrkandena. Tingsnotarien är inte behörig att fortsätta handlägga målet om beloppet i yrkandet ändras så mycket under handläggningstiden att det överstiger det föreslagna gränsvärdet. Läget är detsamma som vid brottmål där åtalet under rättegången utsträcks till brott där straffet är strängare än det som ingår i tingsnotariens befogenheter.

Den föreslagna regleringen innebär att det nuvarande 17 § 3 mom. i tingsrättslagen bör upphävas eftersom det inte behövs. Till följd av systemet som helhet är lagmannen fortfarande skyldig att se till att tingsnotarierna bara avdelas sådana ärenden som de kan klara av att avgöra med de kunskaper och erfarenheter de har. Då kan tingsnotariens personliga kunskaper och färdigheter beaktas och uppgifterna ges med hänsyn till dessa.

19 §. På grund av ändringen av tjänstebeteckningen notarie föreslås det en komplettering av teknisk karaktär i 2 mom. Samtidigt föreslås det att 1 mom. 3 och 5 punkten stryks, eftersom tingsrätterna efter ändringarna i lagen om förmyndarverksamhet inte längre registrerar förmyndarskap och efter ändringarna i äktenskapslagen inte längre registrerar äktenskapsförord.

20 §. I 2 mom. föreslås en ändring av teknisk karaktär i tjänstebeteckningen för notarier som utför domstolspraktik vid tingsrätterna.

21 §. Till 1 mom. fogas en ny 3 punkt som anger att närmare bestämmelser om domstolspraktik kan utfärdas genom förordning. Förslaget baserar sig på avsikten att utsträcka auskulteringen till hovrätterna och förvaltningsdomstolarna. För att säkerställa samordnade handlingssätt och förfaranden kan det i så fall vara nödvändigt att de bestämmelser som utfärdas om domstolspraktik, bland annat val av praktikanter, utbildning och vissa andra bestämmelser, gäller alla domstolar.

1.2 Hovrättslagen

6 a §. Lagen föreslås få en ny 6 a §. I 1 mom. föreskrivs det om rätt att utnämna praktikanter. Hovrättspresidenten ska i egenkap av chef för ämbetsverket utnämna domstolspraktikanter. De utnämns för tjänsteförhållanden för viss tid i sex månader. Närmare bestämmelser om ansökning och val av praktikanter ska ingå i förordningen om domstolspraktik.

I 2 mom. ingår det bestämmelser om behörighetsvillkoren för praktikanter i hovrätten. De generella behörighetsvillkoren för domstolspraktikanter ska ingå i 4 §. i tingsrättslagen. Behörighetsvillkoren måste uppfyllas

redan när domstolspraktiken i tingsrätten inleds. Efter praktik i sex månader i tingsrätten kan en praktikant flytta över till hovrätten och fortsätta praktisera där.

I 2 mom. preciseras kraven på språkkunskaper för tingsnotarier som fortsätter med sin praktik i hovrätten. Utöver de krav på språkkunskaper enligt befolkningen i domkretsen och i tingsrätten som anges i 4 a § i tingsrättslagen ska praktikanterna uppfylla behörighetskraven i fråga om kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom hovrättens domkrets. Då är kraven för tingsnotarier desamma som för den övriga rättskipningspersonalen.

Bestämmelser om tingsnotariers befogenheter och uppgifter finns i 3 mom. Utan någon särskild bemyndigandebestämmelse ska praktikanterna kunna bistå domarna och föredragandena, upprätta promemorior och utkast till beslut under handledning och delta i huvudförhandlingar i egenskap av protokollförare.

Överklagande till hovrätt är ett rättsmedel som kompletterar rättegång i första instans. Ofta är hovrättens beslut i andra instans slutgiltigt eftersom överklagande till högsta domstolen kräver besvärstillstånd. Med beaktande av de sökandes rättssäkerhet och behörighetskraven för tjänster som föredragande vid hovrätter kan man inte föreskriva generellt om en självständig berednings- och föredragningsrätt för praktikanter. Men under handledning av sin tutor ska praktikanterna kunna förbereda och föredra mål som de har förordnats av lagmannen. Därmed avses enskilda överklaganden som med avseende på sitt innehåll och målets omfattning lämpar sig väl för att förberedas och föredras av en praktikant. Det kan exempelvis vara frågor som kan handläggas och avgöras i en s.k. förenklad sammansättning enligt 9 § i hovrättslagen. Praktikanters berednings- och föredragningsrätt bör dock inte bindas till den paragrafen eftersom också andra överklaganden med relativt lätta rättsfrågor i enskilda fall kan överföras på praktikanterna av den lagman som svarar för rättskipningsärenden vid avdelningen. Svåra och stora mål ska alltså fortfarande alltid förberedas och föredras av ledamöterna, assessorerna eller fiskalerna för att parternas befogade förväntningar

om heltäckande rättssäkerhet i andra rättsinstansen ska uppfyllas.

Praktikanterna ska föredra målen för en sammansättning med tre ledamöter enligt 2 kap. 8 § 1 mom. i rättegångsbalken. När det är möjligt ska den domare som är praktikantens tutor ingå i sammansättningen. Trots det ska praktikanten ha personligt ansvar som föredragande för de beslut som sammansättningen fattar utifrån hans eller hennes föredragning.

Om praktikanternas uppgifter jämföras med hovrättsföredragandenas uppgifter på det som anges ovan, kan praktikanterna självständigt utföra eller för den ledamot som svarar för förberedelserna, den ledamot som är granskningsansvarig eller sammansättningen lägga fram de förberedande åtgärder som är nödvändiga för att ett mål ska kunna föredras eller behandlas i huvudförhandlingen. Vid sidan av den ledamot som svarar för förberedelserna ska också praktikanten svara för att de fakta från rättegångsmaterialet som tas in i avgörandet håller streck och att sammansättningen får ta del av dem.

Vidare ska praktikanterna se till att en rättegångsavgift fastställs och i övrigt svara för att de uppgifter som avgörandet kräver blir utförda.

I 4 mom. föreslås det att varje praktikant ska ha en personlig tutor som är domare. Också en assessor eller fiskal med ordinarie tjänst, ska kunna vara handledare. Den handledande domaren ska ha flera års erfarenhet av arbetet vid den aktuella domstolen. Men praktikanterna ska trots handledningen ges möjlighet att arbeta med flera personer. Flera personer kan vara tutor under praktiktiden.

I 4 mom. föreslås det också att varje praktikplats ska upprätta en praktikplan. Den ska innehålla målen för praktiken och uppgifterna för varje del av praktiken, inskolning och utbildning i de aktuella ärendegrupperna, uppföljning av arbetsuppgifterna, feedback och andra viktiga frågor.

Planen ska räkna upp alla de uppgifter som hör till praktikanten och ange hur de är uppdelade för att praktiken ska vara smidig över hela linjen. Till en början bör arbetsuppgifterna vara inskolning i domstolens arbete. Svårighetsgraden kan öka i takt med att praktikanten får större erfarenhet. Dessutom bör

uppgifterna vara så diversifierade att praktikanterna får en samlad bild av hela verksamheten vid domstolen. Vidare ska planen beskriva utbildningen för praktikanterna och uppge hur den är uppdelad och vad den innehåller. Också handledningen och uppföljningen av praktiken ska nämnas i planen.

I 5 mom. ingår det att närmare bestämmelser om domstolspraktik kan utfärdas genom förordning.

10 §. Paragrafen föreslås bli kompletterad med att tingsnotarier som praktiserar vid en hovrätt kan åtalas för tjänstebrott. Tingsnotarier har rätt att vara föredragande och det är därför befogat att bestämmelserna om forum för tjänsteåtal mot föredragande vid en hovrätt också gäller dem.

1.3 Lagen om förvaltningsdomstolarna

10 a §. Lagen föreslås få en ny 10 a §. I 1 mom. föreskrivs det hur praktikanter ska utnämnas. Överdomaren vid förvaltningsdomstolen ska i egenskap av chef för ämbetsverket ha rätt att utnämna domstolspraktikanter. De utnämns för tjänsteförhållanden för viss tid i sex månader. Närmare bestämmelser om ansökning och val av praktikanter ska ingå i förordningen om domstolspraktik.

Tjänstebenämningen för domstolspraktikanter föreslås bli ändrad från notarie till tingsnotarie. Ändringen behövs eftersom förvaltningsdomstolarna och hovrätterna redan har notarietjänster. Alla domstolspraktikanter ska inleda sin praktik vid en tingsrätt. Beteckningen ska inte ändras under pågående praktik när praktikanterna avlägger sista delen av praktiken vid en hovrätt eller en förvaltningsdomstol.

I förvaltningsdomstolen ska bestämmelserna om föredragandenas befogenheter också gälla tingsnotarierna. Behörigheten ska ha samma omfattning under hela praktiktiden och den ska inte vara uppdelad som vid praktik i tingsrätten. Det har inte ansetts nödvändigt att inskränka befogenheterna exempelvis till mål som avgörs i en sammansättning med en respektive två domare eftersom praktikanterna då skulle vara undantagna många viktiga ärendegrupper vid förvaltningsdomstolarna.

I och med att tingsnotarierna är föredragande och inte domare som utövar domsrätt behövs inga detaljerade bestämmelser om befogenheterna som i 17 § i tingsrättslagen. Dessutom inskränks inte behörigheten till enskilda mål som i 6 a § i hovrättslagen. Det beror på att det finns skillnader i behörighetskraven för föredragande mellan 6 § i hovrättslagen och 10 § i lagen om förvaltningsdomstolarna. Förvaltningsrättssekreterare ska ha juris kandidatexamen, medan det av föredragande vid hovrätterna därutöver krävs erfarenhet av domararbete och det betyder i praktiken att de måste ha avlagt domstolspraktik. I konsekvensens namn bör befogenheterna för de praktikanter som är föredragande i hovrätten inte vara mindre än för förvaltningsrättssekreterarna eftersom praktikanterna har avlagt examen när de kommer till förvaltningsdomstolen. Dessutom har de hunnit få erfarenheter av domararbete under praktiken på tingsrätten. En generell föredragandebehörighet tillför nödvändig flexibilitet i varierande situationer. Det är meningen att praktikanterna ska föredra de mål som de har avdelats av ordföranden för sektionen eller den domare som är deras tutor.

I 2 mom. föreskrivs det om behörighetsvillkoren för tingsnotarier vid förvaltningsdomstolarna. De generella behörighetskraven för domstolspraktikanter ingår i 4 § i tingsrättslagen. De är ett villkor för att domstolspraktik över huvud taget ska kunna inledas på en tingsrätt. Praktikanterna kan fortsätta med sin praktik på en förvaltningsdomstol efter att ha praktiserat sex månader på en tingsrätt.

I 2 mom. ingår de krav på språkkunskaper som tingsnotarier ska uppfylla. Kraven är desamma som för föredragande vid förvaltningsdomstolar enligt 10 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolar. Det kan förekomma vissa avvikelser från kraven under praktiktiden på en tingsrätt, beroende på språkförhållandena i tingsrätten.

I 3 mom. föreslås det att varje praktikant ska ha en personlig tutor som är domare. Också en förvaltningsrättssekreterare med ordinarie tjänst, ska kunna vara handledare. Den handledande domaren ska ha flera års erfarenhet av arbetet vid den aktuella domstolen. Men praktikanterna ska trots handled-

ningen ges möjlighet att arbeta med flera personer. Flera personer kan vara tutor under praktiktiden.

I 3 mom. föreslås det också att varje praktikplats ska upprätta en praktikplan. Den ska innehålla målen för praktiken och uppgifterna för varje del av praktiken, inskolning och utbildning i de aktuella ärendegrupperna, uppföljning av arbetsuppgifterna, feedback och andra viktiga frågor.

Planen ska räkna upp alla de uppgifter som hör till praktikanten och ange hur de är uppdelade för att praktiken ska vara smidig över hela linjen. Till en början bör arbetsuppgifterna vara inskolning i domstolens arbete. Svårighetsgraden kan öka i takt med att praktikanten får större erfarenhet. Dessutom bör uppgifterna vara så diversifierade att praktikanterna får en samlad bild av hela verksamheten vid domstolen. Vidare ska planen beskriva utbildningen för praktikanterna och uppge hur den är uppdelad och vad den innehåller. Också handledningen och uppföljningen av praktiken ska nämnas i planen.

I 4 mom. ingår det att närmare bestämmelser om domstolspraktik kan utfärdas genom förordning.

18 §. I 2 mom. görs en teknisk ändring som innebär att en tingsnotarie som avlägger domstolspraktik får föredra ärenden.

20 §. Paragrafen föreslås bli kompletterad med att tingsnotarier som praktiserar vid en förvaltningsdomstol kan åtalas för tjänstebrott. Tingsnotarier har rätt att vara föredragande och det är därför befogat att bestämmelserna om forum för tjänsteåtal mot föredragande vid en förvaltningsdomstol också gäller dem.

1.4 Äktenskapslagen

17 a §. På grund av ändringar i tjänstebe-teckningen för notarier som utför domstolspraktik vid tingsrätter föreslås en ändring av teknisk karaktär i 1 mom. 2 punkten. Vidare styrks det tidigare nödvändiga uttrycket ”har förordnats” och ersätts med ”är behörig”. En tingsnotarie är således behörig att förrätta vigslar redan när praktiken inleds och det behövs inget förordnande längre. Tingsnotarien har rätt att förrätta vigslar vid

tingsrätten, inte i hovrätten eller förvaltningsdomstolen.

1.5 Lagen om rättegång i brottmål

5 kap. 8 §. I 1 mom. läggs en förtydligande bestämmelse till som anger vem som ska utfärda stämning. I 1 mom. föreskrivs det följande: ”Om målet inte genast avvisas enligt 6 §, ska domstolen utan dröjsmål utfärda stämning.” Enligt den aktuella regeringsproposition utfärdas stämningen av tingsrättens ordförande, dvs. om en ordinarie domare är ordförande, ska han eller hon också utfärda stämningen. I takt med att enheterna vid tingsrätterna blivit större, har i synnerhet vanliga brottmål som förekommer ofta blivit fler vid domstolarna. För att brottmålen ska kunna handläggas flexibelt och arbetsmetoderna och arbetsgången förenklas bör också tingsnotarier kunna utfärda stämning i brottmål även i sådana fall då en ordinarie domare är ordförande för tingsrätten.

2 Ikraftträdande

De föreslagna lagändringarna kan träda i kraft genast när de har blivit stadfästa. Benämningen tingsnotarie ska gälla alla notarier som tjänstgör vid tingsrätterna när lagen träder i kraft. De nya befogenhetsbestämmelserna kan genast tillämpas på alla mål och ärenden som är anhängiga och alla notarier som tjänstgör när lagen träder i kraft.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 102 § i grundlagen utfärdas bestämmelser om utnämningen av andra än ordinarie domare genom lag och enligt 103 § bestäms grunderna för domarnas anställningsförhållanden genom lag. I de konstitutionella principerna ingår det att domsrätt utövas av domare som har utnämnts till fasta domartjänster i laglig ordning. Domstolspraktikanter har inte ordinarie domaruppgifter på det sätt som avses i grundlagen men de utför rättskipningsuppgifter. I tidigare lagstiftning har det ansetts att domsrätt i begränsad omfattning och i enkla mål rentav kan

överförs på kanslipersonalen vid domstolarna eller lagfarna praktikanter, alltså notarier.

Genom den föreslagna regleringen kan de grundlagsfästa kraven på att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag genomföras. De föreslagna utvidgningarna av tingsnotariernas behörighet i brottmål innebär inga förändringar i de villkor som tidigare har godkänts för överföring av domsrätt till personer som inte innehar ordinarie domartjänst. Redan i en tidigare lag har det föreskrivits att notarier har rätt att i skriftliga förfaranden handlägga brottmål där straffet är fängelse i högst två år. I propositionen föreslås det att tingsnotariernas befogenheter ska utvidgas till rätt att avgöra den typen av mål också i sammanträde. Formellt sett är det ingen ny utvidgning av behörigheten. Rent sakligt sett får tingsnotarier rätt att i sammanträde

också handlägga brottmål där svaranden bestrider åtalet. I inget av dessa fall får tingsnotarierna utdöma något annat straff än böter.

Det är inte meningen att i sak utvidga tingsdomarnas befogenheter i tvistemål, men behörigheten avgränsas på ett annat sätt. Också efter att de nya bestämmelserna har antagits ska tingsnotarierna bara kunna handlägga mål som de har förutsättningar att klara av och som är av den arten och omfattningen att de lämpar sig för att avgöras av en tingsnotarie.

Med stöd av vad som anförts ovan kan lagförslagen behandlas i normal lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tingsrättslagen (581/1993) 3 a, 3 b, 4, 4 a, 14–17 och 19 §, 20 § 2 mom. och 21 § 1 mom.,
 av dem 3 a och 3 b § sådana de lyder i lag 1326/1994, 4 a § sådan den lyder i lag 1204/2003, 17 § sådan den lyder i lag 813/2008, 19 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 370/1999 och 579/2009, 20 § 2 mom. sådant det lyder i lag 960/2000 och 21 § 1 mom. sådant det lyder i lag 629/2005, som följer:

3 a §

Vid tingsrätten kan finnas tingsfiskaltjänster

Tingsfiskalen ska ha avlagt annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt och ha erfarenhet av domaruppgifter.

Hovrätten utnämner tingsfiskalerna. Lagmannen kan utnämna en tingsfiskal för viss tid.

3 b §

En tingsfiskal kan utan särskilt förordnande utföra alla de uppgifter som en tingsnotarie med stöd av denna lag eller enligt lagmannens förordnande är behörig att utföra.

4 §

Vid tingsrätten kan dessutom finnas tingsnotarier.

Till tingsnotarie kan utnämnas den som har avlagt annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt och avlagt domarexamen eller avgett någon annan motsvarande försäkran och som har de personliga egenskaper som behövs för rättskipningsuppgifter samt lämplighet för rättsliga avgöranden.

4 a §

Den som uppfyller behörighetsvillkoren i 3 a § 2 mom. kan utnämnas till tingsfiskal och den som uppfyller behörighetsvillkoren i 4 § 2 mom. kan utnämnas till tingsnotarie, om han eller hon har utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom tingsrättens domkrets samt

1) vid enspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det andra språket, samt

2) vid tvåspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

Bestämmelser om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaperna för tingsnotarier vid Ålands tingsrätt utfärdas med stöd av självstyrelselagen för Åland (1144/1991) genom förordning av statsrådet.

14 §

Den som har avlagt annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt kan ges möjlighet att utföra domstolspraktik i tingsrätten genom att arbeta som tingsnotarie under en viss tid.

Till domstolspraktiken hör två sex månaders praktikperioder. Den första perioden utförs i tingsrätten och den andra i tingsrätten, hovrätten eller förvaltningsdomstolen.

Tingsrätten utser en domare eller tingsfiskal till handledare för tingsnotarien och utarbetar en praktikplan där innehållet i arbetspraktiken anges.

En tingsnotarie kan av grundad anledning beviljas tillstånd att avbryta domstolspraktiken. En avbruten praktikperiod ska slutföras i samma domstol.

Hovrätten tilldelar på ansökan den som utfört domstolspraktik vicehäradshövdingstitel.

15 §

Förordnandet till tingsnotarie utfärdas av lagmannen.

16 §

Tingsnotariens uppgifter ska ordnas så att han blir förtrogen med tingsrättens verksamhet och får erfarenhet av domaruppgifter.

17 §

Tingsnotarien kan utan särskilt förordnande

1) förrätta vigsel till äktenskap samt i tingsrättens kansli handlägga och avgöra mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § i rättegångsbalken och ansökningsärenden, och

2) efter att ha tjänstgjort som tingsnotarie i två månader fungera som ordförande i tingsrätten

a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid sammanträden med en domare i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats, meddelats reseförbud eller avstängts från tjänsteutövning för något av de brott som avses i åtalet; i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut,

c) vid sådant skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997); i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut, och

d) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.

Lagmannen får förordna den som tjänstgjort som tingsnotarie i två månader att delta i behandlingen av enskilda mål som

1) ordförande, om det är fråga om ett tvistemål som gäller hyra av bostadslägenhet eller där tvistemålet gäller ett penningbelopp eller en egendom eller fördel, vars värde är högst 20 000 euro,

2) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 2 mom. eller 2 § i rättegångsbalken,

3) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 3 § i rättegångsbalken,

4) medlem i fall som avses i 6 kap. 1 § i rättegångsbalken eller i 6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål, och

5) ordförande i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats, meddelats reseförbud eller avstängts från tjänsteutövning för något av de brott som avses i åtalet.

19 §

Lagmannen kan skriftligen förordna någon som hör till kanslipersonalen och som har svurit en ed som motsvarar domareden eller avlagt motsvarande försäkran samt har den utbildning som uppgiften kräver och tillräcklig skicklighet för uppgiften att

1) i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken

a) meddela treskodom,

b) meddela avgörande om rättegångskostnader med stöd av 21 kap. 8 c § rättegångsbalken samt meddela dom när svaranden har medgett käromålet, samt

c) fatta beslut om att avskriva målet när käranden har återkallat talan och svaranden inte yrkar på avgörande,

2) avgöra en ansökan om äktenskapsskillnad med stöd av 25 § 1 mom. äktenskapslagen, om båda makarna har hemort i Finland.

Är ett ärende som avses i 1 mom. omfattande, oklart eller annars svårt att avgöra, skall det överföras till en tingsnotarie eller en lagfaren medlem av tingsrätten för avgörande.

Om andra ärenden utöver i 1 mom. nämnda uppgifter som hör till området för lagskipningen och som en medlem av tingsrättens kanslipersonal kan avgöra självständigt i kansliet stadgas genom förordning.

20 §

En tingsfiskal och en tingsnotarie åtalas för tjänstebrott i hovrätten. De som hör till kanslipersonalen åtalas i hovrätten, om det är fråga om ett tjänstebrott som begåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

21 §

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) andra tjänster vid tingsrätten än de som anges i 1, 3, 3 a, 4, 4 a och 13 a § och om behörighetsvillkoren för dem samt om förfarandet vid tillsättning av dem,
- 2) tingsrättens lagfarna medlemmars och andra tjänstemäns uppgifter,
- 3) domstolspraktik i tingsrätten,
- 4) nämndemännen vid tingsrätten,
- 5) tingsrätternas domkretsar,
- 6) övrig verkställighet av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av hovrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i hovrättslagen (56/1994) 10 § sådan den lyder i lag 957/2000, och
fogas till lagen en ny 6 a §, som följer:

6 a §

Tingsnotarier

Vid hovrätterna kan dessutom finnas tingsnotarier. Tingsnotarierna utnämns av hovrättsens president.

Till tingsnotarie vid hovrätten kan förordnas den som vid sådan domstolspraktik som avses i 14 § i tingsrättslagen (581/1993) har tjänstgjort som tingsnotarie vid en tingsrätt i sex månader. Av en tingsnotarie krävs den språkkunskaper som föreskrivs i 6 § 2 mom.

Hovrättens lagman kan förordna en tingsnotarie att vara föredragande i enskilda mål.

Hovrätten utser en domare, assessor eller fiskal till handledare för tingsnotarien och utarbetar en praktikplan där innehållet i arbetspraktiken anges.

Närmare bestämmelser om domstolspraktik i hovrätten utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 §

Tjänstebrott

En kanslichef, assessor, fiskal och tingsnotarie vid hovrätten åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt. Motsvarande tjänstemän vid Helsingfors hovrätt åtalas för tjänstebrott i Åbo hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) 18 § och 20 §, samt
fogas till lagen en ny 10 a §, som följer:

10 a §

Tingsnotarier

Som föredragande vid förvaltningsdomstolarna kan dessutom finnas tingsnotarier. Tingsnotarierna utnämns av förvaltningsdomstolens överdomare.

Till tingsnotarie kan utnämnas den som vid sådan domstolspraktik som avses i 14 § i tingsrättslagen (581/1993) har tjänstgjort som tingsnotarie vid en tingsrätt i sex månader. Av en tingsnotarie krävs den språkkunskaper som föreskrivs i 10 § 2 mom.

Förvaltningsdomstolen utser en förvaltningsrättsdomare eller förvaltningsrättssekreterare till handledare för tingsnotarien och utarbetar en praktikplan där innehållet i arbetspraktiken anges.

Närmare bestämmelser om domstolspraktik i förvaltningsdomstolen utfärdas genom förordning av statsrådet.

18 §

Föredragning

Lagskipningsärendena avgörs på föredragning.

Ärendena föredras av en förvaltningsrättsdomare, en förvaltningsrättssekreterare, en tingsnotarie eller en notarie.

20 §

Tjänsteåtal

En ledamot, en föredragande och en tingsnotarie vid en förvaltningsdomstol åtalas för tjänstebrott i hovrätten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 17 a § i äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i äktenskapslagen (234/1929) 17 a § 1 mom. 2 punkten, sådan den lyder i lag
572/2008, som följer:

17 a §	2) tingsnotarie som med stöd av tings-
Skyldig att förrätta borgerlig vigsel är	rättslagen (581/1993) är behörig att förrätta
-----	vigsel, samt

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 5 kap. 8 § i lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen (689/1997) om rättegång i brottmål 5 kap. 8 § 1 mom., som följer:

5 kap.

ningen. Stämningen utfärdas av domstolens
ordförande eller en tingsnotarie.**Om väckande av åtal**

8 §

Om målet inte genast avvisas enligt 6 §,
ska domstolen utan dröjsmål utfärda stäm-

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 3 december 2010

Republikens President**TARJA HALONEN***Minister Astrid Thors*

*Bilaga
Parallelltexter*

1.

Lag

om ändring av tingsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tingsrättslagen (581/1993) 3 a, 3 b, 4, 4 a, 14–17 och 19 §, 20 § 2 mom. och 21 § 1 mom.,
av dem 3 a och 3 b § sådana de lyder i lag 1326/1994, 4 a § sådan den lyder i lag 1204/2003, 17 § sådan den lyder i lag 813/2008, 19 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 370/1999 och 579/2009, 20 § 2 mom. sådant det lyder i lag 960/2000 och 21 § 1 mom. sådant det lyder i lag 629/2005, som följer:

Gällande lydelse

3 a §

Vid tingsrätten kan finnas tingsfiskaltjänster
Tingsfiskalen skall ha avlagt juris kandidatexamen och ha erfarenhet av domaruppgifter.
Hovrätten utnämner tingsfiskalerna.

3 b §

En tingsfiskal är utan särskilt förordnande behörig att utföra alla de uppgifter som lagmannen kan ålägga en notarie att utföra

4 §

Vid tingsrätten kan dessutom finnas notarier.
Notarierna skall ha avlagt juris kandidatexamen och de skall avlägga domared eller motsvarande försäkran.

Föreslagen lydelse

3 a §

Vid tingsrätten kan finnas tingsfiskaltjänster
Tingsfiskalen ska ha avlagt *annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt* och ha erfarenhet av domaruppgifter.
Hovrätten utnämner tingsfiskalerna. *Lagmannen kan utnämna en tingsfiskal för viss tid.*

3 b §

En tingsfiskal *kan utan särskilt förordnande utföra alla de uppgifter som en tingsnotarie med stöd av denna lag eller enligt lagmannens förordnande är behörig att utföra.*

4 §

Vid tingsrätten kan dessutom finnas *tingsnotarier.*
Till tingsnotarie kan utnännas den som har avlagt annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell om komparativ rätt och avlagt domared eller avgett motsvarande försäkran och som har de personliga egenskaper som behövs för rättskipningsuppgifter samt lämplighet för rättsliga avgöranden.

4 a §

Den som uppfyller behörighetsvillkoren i 3 a § 2 mom. kan utnämnas till tingsfiskal och den som uppfyller behörighetsvillkoren i 4 § 2 mom. kan utnämnas till notarie, om han eller hon har utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom tingsrättens domkrets samt

1) vid enspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det andra språket, samt

2) vid tvåspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

Bestämmelser om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaperna för notaries vid Ålands tingsrätt utfärdas med stöd av självstyrelselagen för Åland (1144/1991) genom förordning av statsrådet.

14 §

En juris kandidat kan ges möjlighet att utföra domstolspraktik i tingsrätten genom att arbeta som notarie under en viss tid.

15 §

Förordnandet till notarie utfärdas av hovrätten på framställning av lagmannen.

4 a §

Den som uppfyller behörighetsvillkoren i 3 a § 2 mom. kan utnämnas till tingsfiskal och den som uppfyller behörighetsvillkoren i 4 § 2 mom. kan utnämnas till *tingsnotarie*, om han eller hon har utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i befolkningsmajoritetens språk inom tingsrättens domkrets samt

1) vid enspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda det andra språket, samt

2) vid tvåspråkiga tingsrätter nöjaktig förmåga att i tal och skrift använda det andra språket.

Bestämmelser om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaperna för *tingsnotaries* vid Ålands tingsrätt utfärdas med stöd av självstyrelselagen för Åland (1144/1991) genom förordning av statsrådet.

14 §

Den som har avlagt annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt kan ges möjlighet att utföra domstolspraktik i tingsrätten genom att arbeta som tingsnotarie under en viss tid.

Till domstolspraktiken hör två sex månaders praktikperioder. Den första perioden utförs i tingsrätten och den andra i tingsrätten, hovrätten eller förvaltningsdomstolen.

Tingsrätten utser en domare eller tingsfiskal till handledare för tingsnotarien och utarbetar en praktikplan där innehållet i arbetspraktiken anges.

En tingsnotarie kan av grundad anledning beviljas tillstånd att avbryta domstolspraktiken. En avbruten praktikperiod ska slutföras i samma domstol.

Hovrätten tilldelar på ansökan den som utfört domstolspraktik vicehäradshövdingstitel.

15 §

Förordnandet till *tingsnotarie* utfärdas av lagmannen.

16 §

Notariens uppgifter skall ordnas så att han blir förtrogen med tingsrättens verksamhet och får erfarenhet av domaruppgifter.

17 §

Lagmannen får förordna

1) den som har tjänstgjort som notarie i två månader att förrätta vigsel till äktenskap samt att i tingsrättens kansli handlägga och avgöra följande mål och ärenden:

a) underpunkten har upphävts genom L 24.7.2009/579.

b) ansökningsärenden,

c) mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § i rättegångsbalken, samt

2) den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enkla tvistemål som gäller fordringar träffa sådana avgöranden som avses i 5 kap. 27 a § i rättegångsbalken och att fungera som ordförande i tingsrätten i följande fall:

a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid muntlig förberedelse och vid huvudförhandling med en domare i enkla tvistemål som gäller fordringar,

c) vid sammanträden med en domare i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst ett år och sex månader och svaranden inte har häktats eller meddelats reseförbud för något av de brott som avses i åtalet; i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut,

d) vid sådant skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997); i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut, och

e) vid sammanträden med en domare i ären-

16 §

Tingsnotariens uppgifter ska ordnas så att han blir förtrogen med tingsrättens verksamhet och får erfarenhet av domaruppgifter.

17 §

Tingsnotarien kan utan särskilt förordnande

1) förrätta vigsel till äktenskap samt i tingsrättens kansli handlägga och avgöra mål och ansökningsärenden som avses i 5 kap. 3 och 14 §, och

2) efter att ha tjänstgjort som tingsnotarie i två månader fungera som ordförande i tingsrätten

a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,

b) vid sammanträden med en domare i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats, meddelats reseförbud eller avstängts från tjänsteutövning för något av de brott som avses i åtalet; i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut,

c) vid sådant skriftligt förfarande som avses i 5 a kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997); i dessa fall får dock inte annat eller strängare straff än böter dömas ut, och

d) vid sammanträden med en domare i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter.

Lagmannen får förordna den som tjänstgjort som tingsnotarie i två månader att delta i behandlingen av enskilda mål som

den som gäller förvandlingsstraff för böter. Dessutom får lagmannen förordna den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att delta i behandlingen av enskilda mål som

1) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 2 mom. eller 2 § i rättegångsbalken,

2) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 3 § i rättegångsbalken,

3) medlem i fall som avses i 6 kap. 1 § i rättegångsbalken eller i 6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål, och

4) ordförande i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats eller meddelats reseförbud för något av de brott som avses i åtalet.

En notarie får inte förordnas att ensam eller såsom ordförande för tingsrätten behandla ett mål som på grund av sin art eller sin omfattning ska anses vara svårt att avgöra.

19 §

Lagmannen kan skriftligen förordna någon som hör till kanslipersonalen och som har svurit en ed som motsvarar domareden eller avlagt motsvarande försäkran samt har den utbildning som uppgiften kräver och tillräcklig skicklighet för uppgiften att

1) punkten har upphävts genom L 24.7.2009/579.

2) i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken

a) meddela tredsdom,

b) meddela avgörande om rättegångskostnader med stöd av 21 kap. 8 c § rättegångsbalken samt meddela dom när svaranden har medgett käromålet, samt

c) fatta beslut om att avskriva målet när käranden har återkallat talan och svaranden inte yrkar på avgörande,

3) registrera förmynderskap,

4) avgöra en ansökan om äktenskapsskillnad med stöd av 25 § 1 mom. äktenskapslagen, om båda makarna har hemort i Finland, samt att

1) ordförande, om det är fråga om ett tvistemål som gäller hyra av bostadslägenhet eller där tvistemålet gäller ett penningbelopp eller en egendom eller fördel, vars värde är högst 20 000 euro,

2) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 2 mom. eller 2 § i rättegångsbalken,

3) medlem i en sammansättning enligt 2 kap. 3 § i rättegångsbalken,

4) medlem i fall som avses i 6 kap. 1 § i rättegångsbalken eller i 6 kap. 11 § i lagen om rättegång i brottmål, och

5) ordförande i en sammansättning enligt 2 kap. 1 § 1 mom. i rättegångsbalken i brottmål, om det inte för något av de enskilda brott som avses i åtalet under de omständigheter som anges där föreskrivs annat eller strängare straff än böter eller fängelse i högst två år och svaranden inte har häktats, meddelats reseförbud eller avstängts från tjänsteutövning för något av de brott som avses i åtalet.

19 §

Lagmannen kan skriftligen förordna någon som hör till kanslipersonalen och som har svurit en ed som motsvarar domareden eller avlagt motsvarande försäkran samt har den utbildning som uppgiften kräver och tillräcklig skicklighet för uppgiften att

1) i mål enligt 5 kap. 3 § rättegångsbalken

a) meddela tredsdom,

b) meddela avgörande om rättegångskostnader med stöd av 21 kap. 8 c § rättegångsbalken samt meddela dom när svaranden har medgett käromålet, samt

c) fatta beslut om att avskriva målet när käranden har återkallat talan och svaranden inte yrkar på avgörande,

2) avgöra en ansökan om äktenskapsskillnad med stöd av 25 § 1 mom. äktenskapslagen, om båda makarna har hemort i Finland.

Är ett ärende som avses i 1 mom. omfattande, oklart eller annars svårt att avgöra, skall det överföras till en tingsnotarie eller en lagfaren medlem av tingsrätten för avgörande

Gällande lydelse

Förselagen lydelse

5) registrera äktenskapsförord.

Är ett ärende som avses i 1 mom. omfattande, oklart eller annars svårt att avgöra, skall det överföras till en notarie eller en lagfaren medlem av tingsrätten för avgörande.

Om andra ärenden utöver i 1 mom. nämnda uppgifter som hör till området för lagskipningen och som en medlem av tingsrättens kanslipersonal kan avgöra självständigt i kansliet stadgas genom förordning.

de.

Om andra ärenden utöver i 1 mom. nämnda uppgifter som hör till området för lagskipningen och som en medlem av tingsrättens kanslipersonal kan avgöra självständigt i kansliet stadgas genom förordning.

20 §

En tingsfiskal och en notarie åtalas för tjänstebrott i hovrätten. De som hör till kanslipersonalen åtalas i hovrätten, om det är fråga om ett tjänstebrott som begåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

20 §

En tingsfiskal och en *tingsnotarie* åtalas för tjänstebrott i hovrätten. De som hör till kanslipersonalen åtalas i hovrätten, om det är fråga om ett tjänstebrott som begåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

21 §

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) andra tjänster vid tingsrätten än de som anges i 1, 3, 3 a, 4, 4 a och 13 a § och om behörighetsvillkoren för dem samt om förfarandet vid tillsättning av dem,
- 2) tingsrättens lagfarna medlemmars och andra tjänstemäns uppgifter,
- 3) nämndemännen vid tingsrätten,
- 4) tingsrätternas domkretsar,
- 5) övrig verkställighet av denna lag.

21 §

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) andra tjänster vid tingsrätten än de som anges i 1, 3, 3 a, 4, 4 a och 13 a § och om behörighetsvillkoren för dem samt om förfarandet vid tillsättning av dem,
- 2) tingsrättens lagfarna medlemmars och andra tjänstemäns uppgifter,
- 3) *domstolspraktik i tingsrätten*,
- 4) nämndemännen vid tingsrätten,
- 5) tingsrätternas domkretsar,
- 6) övrig verkställighet av denna lag.

Denna lag träder i kraft den

20 .

2.

Lag**om ändring av hovrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i hovrättslagen (56/1994) 10 § sådan den lyder i lag 957/2000, och
fogas till lagen en ny 6 a §, som följer:

Gällande lydelse

(ny)

Föreslagen lydelse

6 a §

Vid hovrätterna kan dessutom finnas tingsnotarier. Tingsnotarierna utnämns av hovrättens president.

Till tingsnotarie vid hovrätten kan förordnas den som vid sådan domstolspraktik som avses i 14 § i tingsrättslagen (581/1993) har tjänstgjort som tingsnotarie vid en tingsrätt i sex månader. Av en tingsnotarie krävs den språkkunskaper som föreskrivs i 6 § 2 mom.

Hovrättens lagman kan förordna en tingsnotarie att vara föredragande i enskilda mål.

Hovrätten utser en domare, assessor eller fiskal till handledare för tingsnotarien och utarbetar en praktikplan där innehållet i arbetspraktiken anges.

Närmare bestämmelser om domstolspraktik i hovrätten utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 §

Tjänstebrott

Kanslichef, assessor och fiskal vid hovrätten åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt. Motsvarande tjänstemän vid Helsingfors hovrätt åtalas för tjänstebrott i Åbo hovrätt.

10 §

Tjänstebrott

En kanslichef, assessor, fiskal och tingsnotarie vid hovrätten åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt. Motsvarande tjänstemän vid Helsingfors hovrätt åtalas för tjänstebrott i Åbo hovrätt.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.

Lag**om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) 18 § och 20 §, samt
fogas till lagen en ny 10 a §, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

(ny)

10 a §

Som föredragande vid förvaltningsdomstolarna kan dessutom finnas tingsnotarier. Tingsnotarierna utnämns av förvaltningsdomstolens överdomare.

Till tingsnotarie kan utnämnas den som vid sådan domstolspraktik som avses i 14 § i tingsrättslagen (581/1993) har tjänstgjort som tingsnotarie vid en tingsrätt i sex månader. Av en tingsnotarie krävs den språkkunskaper som föreskrivs i 10 § 2 mom.

Förvaltningsdomstolen utser en förvaltningsrättsdomare eller förvaltningsrättssekreterare till handledare för tingsnotarien och utarbetar en praktikplan där innehållet i arbetspraktiken anges.

Närmare bestämmelser om domstolspraktik i förvaltningsdomstolen utfärdas genom förordning av statsrådet.

18 §

18 §

Lagskipningsärendena avgörs på föredragning.

Ärendena föredras av en förvaltningsrättsdomare, en förvaltningsrättssekreterare eller en notarie.

Lagskipningsärendena avgörs på föredragning.

Ärendena föredras av en förvaltningsrättsdomare, en förvaltningsrättssekreterare, en tingsnotarie eller en notarie.

40
Gällande lydelse

RP 278/2010 rd
Föreslagen lydelse

20 §

Tjänsteåtal

En ledamot och en föredragande vid en förvaltningsdomstol åtalas för tjänstebrott vid hovrätten.

20 §

Tjänsteåtal

En ledamot, en föredragande och *en tingsnotarie* vid en förvaltningsdomstol åtalas för tjänstebrott i hovrätten.

Denna lag träder i kraft den _____ *20* .

4.

Lag**om ändring av 17 a § i äktenskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i äktenskapslagen (234/1929) 17 a § 1 mom. 2 punkten, sådan den lyder i lag
572/2008, som följer:

Gällande lydelse

17 a §

Skyldig att förrätta borgerlig vigsel är

2) tingsrättsnotarie som med stöd av tings-
rättslagen (581/1993) har förordnats att för-
rätta vigsel, samt

Föreslagen lydelse

17 a §

Skyldig att förrätta borgerlig vigsel är

2) *tingsnotarie* som med stöd av tings-
rättslagen (581/1993) är *behörig* att förrätta
vigsel, samt

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 5 kap. 8 § i lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen (689/1997) om rättegång i brottmål 5 kap. 8 § 1 mom., som följer

Gällande lydelse

5 kap.
Om väckande av åtal
8 §

Om målet inte genast avvisas enligt 6 §, skall domstolen utan dröjsmål utfärda stämning.

Föreslagen lydelse

5 kap.
Om väckande av åtal
8 §

Om målet inte genast avvisas enligt 6 §, ska domstolen utan dröjsmål utfärda stämningen. *Stämningen utfärdas av domstolens ordförande eller en tingsnotarie.*

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

*Bilaga 2***PRAKTIKPLAN FÖR TINGSNOTARIER I TINGSRÄTTEN****1 MÅL****1.1 Fortbildning**

Det primära syftet med domstolspraktiken i tingsrätten är att ge personer med juris kandidatexamen eller juris magisterexamen fortbildning där de som tingsnotarier på ett allsidigt och praktiskt sätt får sätta sig in i arbete vid tingsrätten och lära känna domarrollen och domares sätt att tänka. Detta spelar en stor roll för fortbildningen av unga jurister och deras karriärval.

1.2 Arbetskraftsresurs

Sett ur tingsrätternas synvinkel är notarierna en nödvändig arbetskraftsresurs. De avgör en betydande del av målen och ärendena vid tingsrätten. Tack vare sin grundutbildning och tidigare arbetserfarenhet är de till stor nytta i kundtjänsten och som rättsligt stöd för byråpersonalen.

1.3 Rekrytering

Det bör noteras att domstolarna har ett generellt behov av att utbilda och rekrytera framtida domare. Jurister som har avlagt domstolspraktik vet hur domstolarna arbetar och det underlättar kontakterna och verksamheten vid domstolarna.

2 VÄLKOMSTSAMTAL

Lagmannen

- vad som förväntas av tingsnotarien, vad som är syftet med praktiken
- resultatmål
- kartläggning av tingsnotariens önskemål

Förvaltningschefen/Administrativa avdelningssekreteraren

- rutiner och regler på praktikplatsen
- personalfrågor

Domaren som är tutor

Så snart tingsnotarien inleder sin praktik ska en domare utnämnas till tutor för honom eller henne. Tutorn förordnas av lagmannen.

- vad som ingår i praktiktiden
- arbetsuppgifter

3 INSKOLNING

3.1 På egen hand

- utdelat inskolningsmaterial
- lagstiftningen om olika ärendegrupper
- anvisningar

3.2 Äldre tingsnotarie

- handleder, ger råd och instruerar

3.3 Domare som är tutor

- handleder och ger råd
- stöttar tingsnotarien genom hela praktiken
- går tillsammans med tingsnotarien igenom t.ex. målen för den första sammanträdesdagen och i förekommande fall också senare
- bevakar hur arbetet avancerar och kontrollerar kvaliteten

3.4 Information om olika ärendegrupper

Tingsrätten ska ordna en kort och koncis kurs om bland annat följande ärendegrupper:

- intressebevakning
- konkurser
- skuldsanering
- ostridiga barnärenden
- förordnande av boutredningsman och skiftesman

Till exempel de ansvariga domarna kan ha hand om dessa moment tillsammans med de ansvariga sekreterarna.

Tutorn ska svara för inskolningen i brottmål och straffprocessen och särskilt i processledning. Likaså ska tutorn se till att praktikanten blir förtrogen med omfattande tvistemål.

Alla domare inklusive kanslipersonalen ska i förekommande fall handleda tingsnotarien. Tingsnotarien ska i första hand rådfråga sin tutor, den ansvariga domaren eller de domare som har specialkompetens i vissa ärendegrupper.

4 VAD SOM INGÅR I PRAKTIKPERIODEN

4.1 Indelningen av praktiken och dess karaktär

Praktiken består av två sex månader långa praktikperioder.

Praktiktiden vid tingsrätten kan med fördel delas upp efter ärendegrupperna. På så sätt kan tingsnotarien huvudsakligen koncentrera sig på den aktuella ärendegruppen. Perioderna bör

dock inte vara så strängt indelade. Det viktiga är att tingsnotarien på ett allsidigt och praktiskt sätt får lära sig hur domstolen arbetar och blir förtrogen med domarrollen och domares sätt att tänka. I indelningen bör man också notera att inskolningen ska fördjupas och tingsnotarien få mer krävande uppgifter under den andra delen av praktiken.

Tingsnotarien ska ha som mål att handlägga och avgöra alla mål och ärenden som han eller hon har avdelats snabbt och oberoende av att praktikperioden byts.

Lagmannen ska se till att tingsdomaren under praktiken behöver handlägga eller avgöra ett mål som till sin art eller omfattning är svårt att avgöra.

4.2 Period 1

4.2.1 Månaderna 1 och 2, beslutsrätt i kansliet

Kundtjänst

- kundtjänst, ta emot handlingar och registrera dem m.fl. uppgifter i kansliet

Summariska ärenden

- sätta sig in i dem, handlägga och avgöra

Följa sammanträden och föra protokoll

- följa sammanträden med olika domares tvistemål och brottmål
- sätta sig in i tingssekreterarens arbete med hjälp av tingssekreteraren
- protokollförare i tvistemål och brottmål och utföra andra arbetsuppgifter på sammanträdet
- förbereda brottmål
- lägga fram sin egen syn på relevanta frågor i brottmål för domaren och upprätta ett förslag till avgörande inklusive motivering

Tvångsmedel

- bevaka minst ett sammanträde där ett häktningsärende behandlas

Konkurs och skuldsanering

- sätta sig in i, handlägga och avgöra

Brottmål kan avdelas tingsnotarien för stämning redan ungefär en månad innan denna period avslutas.

4.2.2 Månaderna 3–6, beslutsrätt i kansliet och i sammanträde

Fortfarande

- stridiga summariska mål
- konkursmål
- skuldsaneringar

Dessutom

Ansökningsärenden: sätta sig in i, handlägga och avgöra

- ostridiga intressebevakningsärenden exklusive begränsning av handlingsbehörigheten
- ostridiga familjerättsliga ärenden
- förordnande av boutredningsman och skiftesman

Brottmål som avgörs i skriftligt förfarande

- Brottmålssammanträden
- sammansättning med en domare
 - förvandlingsstraff för böter

Tingsnotarien kan tilldelas ärenden som ska avgöras i en nämndemannasammansättning för stämning redan ungefär en månad innan denna period avslutas.

4.3 Period 2

4.3.1 Månaderna 7–12, beslutsrätt i kansliet och i sammanträde

Efter elva månader ska tingsnotarien som regel inte avdelas nya ärenden eller mål.

Tingsrätten kan överväga att tilldela tingsnotarien ärenden enligt period 1.

Sammanträden om brottmål i nämndemannasammansättning.

I förekommande fall deltar tingsnotarien i sammansättningar med tre domare.

Om det behövs kan tingsnotarien vara sekreterare i sammanträde, vid domarmöten och i arbetsgrupper för yttranden.

Omfattande tvistemål

Tanken är att tingsnotarien ska följa ett omfattande tvistemål från början till slut. Det ska hjälpa tingsnotarien att utveckla sitt analytiska tänkande, lära sig juridisk argumentation och att skapa sig en bild av den juridiska problematiken.

Tingsnotarien ska gå igenom och förbereda omfattande tvistemål (stämningsansökan, svar, göra sammanfattning och vara sekreterare vid förberedelsesammanträde och huvudförhandling). Vidare ska tingsnotarien studera lagstiftningen, rättsfall och rättslig litteratur i anknytning till målet. I lämpliga mål kan han eller hon sammanställa ett förslag till avgörande inklusive motiv.

5 ANTALET ÄRENDEN OCH MÅL

Hur många ärenden och mål en tingsnotarie handlägger beror på tingsrättens och tingsnotariens arbetssituation vid varje tidpunkt. Allmänt taget avgör tingsnotarierna alla de ärenden som de är behöriga att handlägga, men som inte lämpar sig att avgöras av kanslipersonalen.

6 UTBILDNING

Tingsnotarien ska delta i den gemensamma utbildning som ordnas av tingsrätten och domkretsen, kvalitetsarbete och informationsmöten. Dessutom ska han eller hon delta i de gemensamma utbildningsdagarna för tingsnotarier.

7 UPPFÖLJNING

Under praktikperioden ska tutorn och tingsnotarien föra ett feedback- och utvärderingssamtal.

8 AVSLUTANDE SAMTAL

När praktiken avslutas ska tingsnotarien föra avslutande samtal med tutorn, avdelningschefen och lagmannen.

Praktikanten ska ges feedback på sitt arbete och får själv ge sina synpunkter på hur tingsrätten kunde förbättra upplägget av praktiken.

Man noterar vilka mål som är oavslutade och de överförs till de yngre tingsnotarierna.

PRAKTIKPLAN FÖR TINGSNOTARIER I HOVRÄTTEN**1 ARBETSPLATSORIENTERING**

Välkomstsamtal, presentation av praktikplatsen och information om arbetsuppgifterna

Presidenten, kanslichefen och förvaltningsnotarien i förvaltningen

- hovrätten: verksamhet och lokaler
- praktikantens rättigheter och skyldigheter och tjänstemannarättsliga ställning
- vad som förväntas av praktikanten, vad som är målet med praktiken
- förvaltningens uppgifter i huvuddrag
- eventuella specialuppgifter som förordnas av förvaltningen

Hovrättslagmannen, tutorn och assessorn på avdelningen

- presentation av hovrättens lagskipningsarbete
- arbetsförlopp och arbetsmetoder
- preliminär inskolning i arbetsuppgifterna och befattningsbeskrivningen
- kollegialt beslutsfattande och föredragandens/beredarens arbetsuppgifter
- samarbetet och arbetsfördelningen mellan föredraganden och den domare som är ansvarig för förberedelserna
- beskrivning av systemet med överklagande

Hovrättens databaser och informationssökning

Informatikern och assessorn

- ärendehanteringssystemet och databaser som används i arbetet
- arbetsordningen och elektroniska anvisningar
- domstolarnas introduktionsmaterial och föredragandens handbok

Registratorskontoret

Information om registratorskontorets arbete under handledning av registratorm

- hur besvär diarieförs
- målens angelägenhetsordning och art
- hur mål tilldelas avdelningen
- offentlighetsfrågor
- övriga arbetsuppgifter
- kundtjänst

Avdelningskansliets uppgifter

Lagskipningsnotarien och assessorn

- hur mål fördelas i avdelningskansliet till de ledamöter som svarar för förberedelserna
- hur mål tilldelas föredragandena
- hur man avtalar om huvudförhandling
- hur protokoll upprättas
- hur kallelser läggs upp
- hur svar, utsagor och utredningar begärs
- hur liggare upprättas

- hur ärenden anslås offentligt
- övriga uppgifter i avdelningskansliet

2 RÄTTSKIPNING

Information om föredragandens/beredarens arbetsuppgifter och den biträdande juristens arbetsuppgifter

Tutorn, assessorn och fiskalen

- att biträda när juridiska frågor utreds
- att tillsammans med föredraganden/tutorn förbereda mål som ska fördras
- att upprätta föredragningspromemoria och domskoncept
- att följa föredragningar
- att tillsammans med föredraganden/tutorn förbereda mål för huvudförhandlingen
- att följa huvudförhandlingen
- att motivera avgöranden

Information om arbetsuppgifterna för den domare som svarar för beredningen/biträdande juristen

Det hovrättsråd som är tutor

- att biträda vid utredningen av rättsliga frågor
- att följa förberedelserna och föredragningen av ett mål som kräver tillstånd för fortsatt handläggning
- hur den domare som ansvarar för förberedelserna och föredraganden samarbetar kring förberedelserna
- att upprätta protokoll och vara beredare vid huvudförhandlingen under handledning av den domare som svarar för förberedelserna i ett mål där det inte är förordnats föredragande
- att skriva domen tillsammans med tutorn

Att förbereda och föredra egna mål

Det hovrättsråd som svarar för lagskipningsverksamheten på avdelningen ska förordna tingsnotarien att förbereda och föredra lämpliga mål. Under praktikperioden biträder tutorn och assessorn i valet av ungefär 30 mål som tingsnotarien ska få på sitt ansvar.

I förberedelserna för de mål som ska fördras får tingsnotarien handledning av tutorn, den domare som svarar för förberedelserna, assessorn och föredraganden. På sammanträdet får tingsnotarien direkt feedback på om han eller hon har uppfattat de väsentliga problemen och funnit lösningar på dem och på om beslutet är skrivet på behörigt sätt. I efterarbetet ingår det att snabbt införa de ändringar som man kommer överens om vid föredragningssammanträdet i konceptet och att avfatta beslutet till liggare. Dessutom ska praktikanten se till att parterna får sina exemplar av beslutet och meddelandena om domslutet och påföra rättegångsavgift.

I förberedelserna för mål som ska handläggas i huvudförhandling ska tingsnotarien under handledning av tutorn eller någon annan domare som svarar för förberedelserna bland annat lägga upp en plan för huvudförhandlingen, kalla in parter och vittnen, sammanställa en promemoria om de viktigaste juridiska frågorna, skriva in yrkandena och svaren i sammanfattningskonceptet och föra protokoll vid huvudförhandlingen. Utifrån beslutsöverläggningarna ska tingsnotarien skriva ett utkast till avgörande inklusive motiv och efter att konceptet och

liggaren har cirkulerat meddela målet till parterna på det uppgivna datumet och ordna med annat som hör till att utfärda avgörandet.

Förberedelsehjälp i omfattande ärenden och mål

Tingsnotarien ska biträda föredraganden och tutorn i mål som kräver mer omfattande och svåra utredningar och som han eller hon inte kan sköta självständigt på grund av målets art eller den utdragna handläggningstiden. Om det är möjligt får praktikanten också utreda exempelvis bolags- och arbetsrättsliga frågor, fastighets- eller bostadsvister samt EU-rätt och frågor som tangerar konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Vidare kan praktikanten bistå i hanteringen av rättegångsmaterial, exempelvis vid stora mål som gäller narkotika eller ekonomiska brott.

3 HANLEDNING OCH UTBILDNING

Personlig

Tingsnotarien får personlig inskolning, handledning och utbildning av den som uppges i praktikplanen. Men den domare som är tutor har det samlade ansvaret för att handleda och övervaka praktikanten och för att ge feedback. Under praktikperioden ska tutorn och praktikanten föra ett flertal feedback- och utvärderingssamtal. I sin inlärningsdagbok/uppföljningsblankett ska praktikanten anteckna utbildning och kurser, handläggningar som han eller hon följt, uppgifter som han eller hon utfört och feedback- och utvärderingssamtalen. Dessutom ska praktikanten sammanställa en rapport om praktiken i hovrätten.

Gemensam

Tingsnotarien ska delta i den gemensamma utbildningen för hovrätten och domkretsen, kvalitetsarbete, informationsmöten, studiebesök och alla andra tillställningar som är gemensamma för personalen på praktikplatsen. Dessutom ska han eller hon delta i de gemensamma utbildningsdagarna för tingsnotarier.

Avslutande samtal med tutorn, hovrättslagmannen, kanslichefen och presidenten

När praktiken avslutas ska praktikanten få feedback på sitt arbete och får själv ge sina synpunkter på hur hovrätten kunde förbättra upplägget av praktiken.

Man noterar vilka mål som är oavslutade och de överförs till assessorn på avdelningen.

*Bilaga 4***PRAKTIKPLAN FÖR TINGSNOTARIER VID FÖRVALTNINGSDOMSTOLEN****1 ARBETSPLATSORIENTERING**

Välkomstsamtal

- Överdomaren eller ordföranden för sektionen
- vad som förväntas av praktikanten, vad som är målet med praktiken
 - resultatmål
 - ärendegrupper vid förvaltningsdomstolen
 - tingsnotariens önskemål

Tutorn

- kollegialt beslutsfattande och föredragandens roll
- samarbetet och arbetsfördelningen mellan föredraganden och den ledamot som granskar
- olika sammansättningar, sakkunniga
- huvuddragen i förvaltningsprocessen, skillnader mellan tingsrätt och hovrätt
- offentlighet kontra sekretess
- målens prioritetsordning och art

Information om skriftligt och elektroniskt material

- lagen och förordningen om förvaltningsdomstolarna, arbetsordningen för förvaltningsdomstolens arbetsordning
- domstolens nya introduktionsmaterial för nyanställda, föredragandens handböcker osv.
- ärendehanteringssystemet
- biblioteksdatan
- beslutsunderlag, besvärsanvisning, andra modellsamlingar
- hur beslut är upplagda: identifieringsuppgifter, recit, beslutsdel, överklagande, sändlista, rättegångsavgifter
Registratorskontoret
- information om hur ett ärende behandlas sett ur registratorskontorets synvinkel: anhängigörande, akt, fördelning av mål, hörande och andra åtgärder i ärendehantering, beslutsinformation, beslut avkunnas, exemplar av beslut skickas till parterna
- kundtjänst
- övriga arbetsuppgifter

2 RÄTTSKIPNING

Tingsnotarien ska följa sammanträden i tutorns eller den handledande föredragandens ärenden

- ärenden som avgörs i skriftligt förfarande
- muntliga förhandlingar
- syner

Egen föredragning

När en ny ärendegrupp införs ska det ordnas information om den viktigaste lagstiftningen, regler för hörande (görs det av förvaltningsmyndigheten eller av förvaltningsdomstolen, yttranden från myndigheterna), rättsfall, viktig litteratur, praxis för att ordna förhandlingar, skrivsätt osv. Informationen kan ges av tutorn, någon annan domare eller den föredragande som svarar för ärendegruppen.

I förberedelserna av förslaget till beslut ska tingsnotarien få nödvändig handledning av tutorn, den granskande ledamoten och föredragandena i ärendegruppen. På sammanträdet får tingsnotarien direkt feedback på om han eller hon har uppfattat de väsentliga problemen och funnit lösningar på dem och på om beslutet är skrivet på behörigt sätt. I efterarbetet ingår det att snabbt införa de ändringar som man kommer överens om vid sammanträdet i konceptet och att avfatta beslutet till liggare. Dessutom ska praktikanten underteckna de exemplar av beslutet som går till parterna och påföra rättegångsavgift.

Målen bör bli mer krävande i takt med att praktikanten får större erfarenhet.

Flera ärendegrupper

Tingsnotarien ska gradvis övergå från till nya ärendegrupper för att under praktiktiden får erfarenhet av ett flertal ärendegrupper.

Bistånd vid omfattande ärenden

Tingsnotarien kan också biträda föredraganden i stora ärenden, exempelvis i skatte-, planläggnings- eller vatten- och miljöärenden som han eller hon inte kan handlägga självständigt på grund av ärendets art eller den utdragna handläggningstiden, men som innefattar mycket utredningsarbete.

3 HANLEDNING OCH UTBILDNING

Personlig

Tingsnotarien får personlig inskolning, handledning och utbildning av den övriga personalen på domstolen. Men den domare som är tutor har det samlade ansvaret för att handleda och övervaka praktikanten och för att ge feedback. Under praktikperioden ska tutorn och praktikanten föra ett flertal feedback- och utvärderingssamtal.

I sin uppföljningsblankett ska praktikanten anteckna de enskilda uppgifter som han eller hon har utfört (datum, tema), såsom föredragna ärenden, förhandlingar som han eller hon följt, informationsmöten, utbildningar och kurser, välkomstsamtal och utvärderingssamtal. Dessutom ska tingsnotarien sammanställa en rapport om praktiken i förvaltningsdomstolen.

Gemensam

Tingsnotarien ska delta i den gemensamma utbildningen för verket, kvalitetsarbete, informationsmöten, studiebesök och alla andra tillställningar som är gemensamma för personalen på praktikplatsen. Dessutom ska han eller hon delta i de gemensamma utbildningsdagarna för tingsnotarier.

Avslutande samtal med tutorn, överdomaren och ordföranden för sektionen

När praktiken avslutas ska praktikanten få feedback på sitt arbete och får själv ge sina synpunkter på hur förvaltningsdomstolen kunde förbättra upplägget av praktiken. Man noterar vilka mål som är oavslutade och de överförs till dem som har hand om den fortsatta handläggningen.